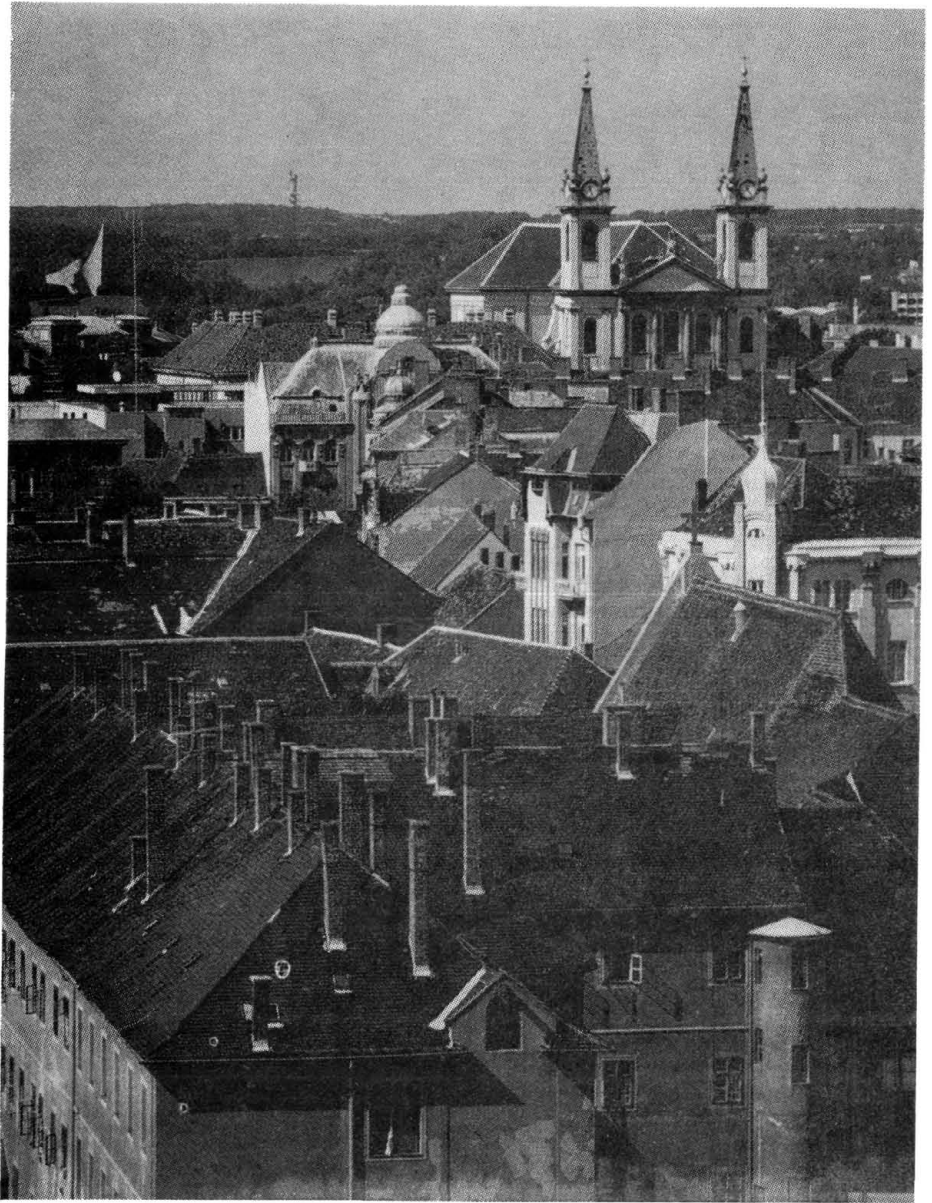

könyv
könyvtár
könyvtáros

1998
június

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

---

7. évfolyam 6. szám

1998. június

Tartalom

Könyvtárpolitika

Herman Ákos: Gondolatok egy működő szervezet: a MOKKA ürügyén	3
Deanna B. Marcum: A nagy digitális válság.....	11
A felsőoktatási könyvtárak az információs társadalom kihívásai előtt	13
Fonyó Istvánné: A BME KTK funkciója és fejlesztésének súlypontjai....	13
Tóthné Király Katalin: Egy főiskolai könyvtár a harmadik évezred küszöbén.....	20

Műhelykérdések

Noszkay Erzsébet: A könyvtár mint nonprofit szervezet menedzsmentje....	30
--	----

Könyv

Vályi Gábor: Egy emlékalbum üzenete	40
Futala Tibor: Alkalom az emlékezésre: a közelmúltban jelent meg Bassola Zoltán posztumusz önéletrása	43

Konferenciák

Könyvtárosok a Kongresszusi Központban	46
Az Informatikai és Könyvtári Szövetség hírei	51
Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz	54

Lapunk e számába szombathelyi képekből válogattunk.

From the contents

- Ákos Herman*: Thoughts on the plea of a working system: the Hungarian Cooperative Cataloguing Project (3)
Academic libraries facing the challenges of the information society (Ilona Fonyó, Katalin Tóth-Király) (13)

Cikkeink szerzői

Fonyó Istvánné, a BME KTK mb. főigazgatója; *Futala Tibor*, az OMK ny. igazgatója; *Herman Ákos*, az OMIKK főigazgatója; *Marcum, Deanna B.*, a Könyvtári és Információs Források Tanácsának elnöke; *Dr. Noszkay Erzsébet*, a BKE oktatója; *Tóthné Király Katalin*, a BDTE Központi Könyvtára igazgatója; *Vályi Gábor*, az Országgyűlési Könyvtár ny. főigazgatója

Szerkesztőbizottság:

Poprády Géza (elnök)

**Biczák Péter, Borostyániné Rákóczi Mária, Kenyéri Kornélia,
dr. Tóth Elek**

Szerkesztik:

Győri Erzsébet, Sz. Nagy Lajos, Vajda Kornél

A szerkesztőség címe: Budapest, I. Budavári Palota F épület – Telefon: 224-3791
Közreadja: a Könyvtári és Informatikai Kamara, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, az Országos Széchényi Könyvtár
Felelős kiadó: **Poprády Géza**, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója
Készült az OSZK Nyomdaüzemében
Felelős vezető: **Burány Tamás**
Terjedelem: 5,7 A/5 kiadói ív. Munkaszám: 98.120

Lapunk megjelenéséhez támogatást kaptunk a Nemzeti Kulturális Alaptól

Terjeszti az Országos Széchényi Könyvtár

Gondolatok egy működő szervezet: a MOKKA ürügyén

Az utóbbi évek az emberi társadalom gyors változásait hozták, ezen belül sor került a kultúra egyik ága, a könyvtárügy átalakulására is. Az átalakulás számos egymást feltételező tényező hatására folyik.

Az emberi társadalom fejlődése szorosan összefonódik a tudomány és a technika fejlődésével. Ez a fejlődés a XX. században, de különösen az utóbbi évtizedekben, érzékelhetően felgyorsult. A növekvő életszínvonal és a bővülő egészségügyi ellátás alapján a lakosság élettartamának növekedése eredményeként gyorsan nő a Föld lakóinak a száma. Ez a hatás számunkra legalább négy szempontból is érdekes lehet:

1. Gyorsan nő az írni-olvasni tudók száma, bár emellett egyes országokban nő a teljes vagy részleges analfabéták száma is.
2. Gyorsan nő a tudomány és a technológia fejlesztésével foglalkozók részaránya a lakosságon belül. Emiatt az utóbbi évtizedekben élő és alkotó tudósok száma meghaladja az emberiség egész történelme alattiakét.
3. Az emberi élet hosszának megnövekedése, a napi munkaidő megrövidülése jelentősen megnövelte az egyes emberek szórakozásra, művelődésre fordítható idejét.
4. Az egyre összetettebbé váló társadalom, a növekvő munkamegosztás, a munkaeszközök növekvő bonyolultsága miatt egyre hosszabbá válik az iskolázási idő, illetve mostanában – a régi közmondáshoz („jó pap holtig tanul”) hasonlóan – már programszerűvé válik az egész életen át tartó tanulás.

Ez persze a valóságos folyamatokat szinte az abszurdumig leegyszerűsítő kép. A könyvtárak fő feladata, az én értelmezésemben, részben a fenti témakörök alapján is megfogalmazható:

- a kutató-fejlesztő munkát megalapozó, támogató információellátás;
- szórakozás, a művelődési igények kielégítése, irodalommal, CD-vel, videóval, való ellátása,
- a tanuláshoz szükséges dokumentumellátás.

A technikai fejlődés miatt a könyvtárak helyzete és feladatköre jelentősen átalakult az utóbbi években. A változások, a fejlődés számos embert rákényszerítettek a jelenségek végiggondolására. Se ez az írásmű, se a szerzője nincs és nem is lehet abban a helyzetben, hogy teljességre törekedjen, azaz ezek a gondolatok szükségképpen egyoldalúak és töredezettek. Az általam ebben a gondolatok kialakításában felhasznált, sokszor már saját gondolkodásom részévé vált, esetenként még forrással bíró egyes, esetleg leegyszerűsítve (vulgárisan) értelmezett és/vagy kiragadott gondolatok szerzői nyilván csak elszenvedhetik ezt az alkal-

mazást, amit persze műveik nyilvánosságra hozatalával, akarva akaratlanul, felvállaltak.

Ma az egész világ globalizációról beszél, globalizációról a gazdaság, a kultúra és a tudomány területén. Létrejön, létrejövőben van a nooszféra, egy gondolkodó szféra, aminek az értelmezését már sokan megfogalmazták. Találkozhatunk ezzel a gondolattal magyar és külföldi szerzők könyveiben és filozófiai megközelítésében is (ld. pl. [1]). Az elvonatkoztatás magas szintje miatt ezen művekben, legalábbis számomra, nem teljesen világos, hogy a szerzők a globalizálódást milyen eszközzel birtoklásával hozzák összefüggésbe.

McLuhan [2] esetében gyakorlatilag már közel kerülünk ahhoz a képhez, amelyik a korszerű információterjesztési eszközök kialakulásához és elterjedéséhez köti a globalizálódást. Ez a fajta globalizálódás az, amelyet most sokszor információs társadalomnak neveznek.

Az információs társadalom fogalma természetesen koronként, társadalmanként, még egyéneknél is változó:

- egyrészt technológiafüggő, és ennek megfelelően az alkalmazott *eszközök* kapcsán jelentősen és folyamatosan változik;
- másrészt beletartozik a technológia eszközeivel az emberekhez és/vagy az embereket szolgáló gépekhez eljutott információk, azaz a *tartalom* kérdése is.

Az információ öt forradalma [3]: a beszéd forradalma, az írás forradalma, a könyvnyomtatás forradalma (a kép és hang rögzítése), a távközlés forradalma, a számítógép forradalma.

A könyvtártörténet jól mutatja, hogy az írás és a könyvnyomtatás forradalma egyaránt nagy változást okozott a könyvtár mint intézmény és a könyvtárhasználat terén is. Hasonlónak tűnő, de valójában még nagyobb változást hozott a távközlés forradalmi megújulása, a számítógép, illetve a két rendszer most folyó egybeolvadása.

A könyvtári funkciók közül egyelőre a legnagyobb változást a tudományos kutatás információellátása terén tapasztalhatjuk, ez persze távlatilag a többi funkcióra is kihat.

A tudós, a kutató az elődeitől kapott információkra alapozva új ismereteket hoz létre, új törvényszerűségeket, új összefüggéseket fedez fel, s ezeket a tudomány fejlődéstörvényeinek engedelmességgel (hogy meg- és elismerjék) a tudóstársadalom tudomására hozza. Ahogy Francis Crick, a Nobel-díjas tudós mondta: „Communication is the essence of science” (a kommunikáció a tudomány lényege).

A tudományos kommunikációnak, ennek a tudomány kezdetétől való folyamatos, soha véget nem érő párbeszédnek hosszú időn keresztül csupán két szereplője volt: az információkat létrehozó „adó” és az azokat befogadó „vevő”. A kommunikációs kapcsolat személyes találkozások, levelezések, könyvek, majd a XVII. század közepétől folyóiratok révén valósult meg. Az információs tevékenység (az információk „termelése”, gyűjtése, válogatása, feldolgozása, rendszerezése, felhasználása) a tudományos tevékenység része volt.

Ahogy a tudomány szervezete bonyolultabbá vált, úgy vált mind bonyolultabbá az információk cseréje is. Az információk egyre több csatornán közlekednek: formális és nem formális csatornákon egyaránt. [3., 79–80. pp.]

A korábbi időszakban teljesen egyértelmű volt, hogy a könyv- és folyóiratkiadók és az olvasók között közvetlen kapcsolat volt, amire az elmúlt száz évben egy közvetítő struktúra épült rá, és ezt a közvetítő szerepet a könyvtárak töltik be. Ez a szerep a változó körülmények közt továbbra is fennáll, mivel a könyvtárakban olyan forrásfeltáró gyakorlat teremtette tudás és tapasztalat van (hogyan és hol lehet a felhasználó által keresett információt megtalálni és a felhasználónak biztosítani), ami indokolja ezt a közvetítő szerepet.

Magyarországon a munkahelyi könyvtárak száma rendkívül gyorsan változott a legutóbbi tíz-tizenöt évben, a töredékére csökkent ez a szám, ugyanakkor a folyóirat-mennyiség, amely a kutatást-fejlesztést szolgálja, ugyancsak drámaian lecsökkent. Ma naponta nyolcvanezer folyóiratcikk jelenik meg a világon. Ezt a mennyiséget a világ egyetlen könyvtára sem tudja követni, még kevésbé képzelhető el ennek a mennyiségnek a megvásárlása, feldolgozása és tárolása. Egy átlagos amerikai egyetem által előfizetett folyóiratcímek mennyisége 28 000. Görögországnak, amely hazánkkal inkább összemérhető mind kulturális, mind gazdasági fejlettség tekintetében és lélekszámában is, sőt a magyar tudományos eredmények alapján mi fejlettebbek vagyunk az élet ezen szegmensében, egy 1996-os felmérés szerint jelenleg az elfogadható szintű szakirodalmi tájékozottsághoz mintegy 35 000 folyóiratcímre van szükség, s ezt meg is teszi, míg Magyarországon összes könyvtára és egyéb intézménye jelenleg 10 500 külföldi folyóiratcímre vásárol meg. Össze lehet-e hasonlítani szakembereink információellátottságát?

A periodikumokéval lényegében azonos ellentmondásos helyzet alakult ki a monográfiák terén is. A világ „könyvtermése” évről-évre növekvő mennyiségű, még ha a magyar kiadásuk száma csak kevésbé változik is.

Ebben a súlyos helyzetben, újraértékelve a könyvtári lehetőségeket, a könyvtári állománygyarapításban egyre inkább a „just in case” formát használjuk (azaz „a minden esetre” korábbi elv helyett „a mindig idejében” történő beszerzés valósuljon meg). A korábbi gyűjteménycentrikus szemlélettől egyre távolodva olyanfajta helyzet felé megyünk, amelyben arra törekszünk, hogy a felhasználó konkrét igényére szerezzük be az információt. A könyvtárnak mint intézménynek tehát olyan új szemléletre van szüksége, hogy ne csak közvetlenül a saját állományából, hanem a világ egészének állományából próbálja meg biztosítani azt az információt, ami a felhasználónak kell. Valójában mára létrejöttek a század közepén felvázolt nagy pozitív jövőképek, pl. Vannevar Bush vagy Kemény János víziójának [4, 5] technikai feltételei.

A hazai felsőoktatásban a hallgatók száma gyors ütemben bővül, emiatt a magyar főiskolák, egyetemek könyvtárait, illetve még a hallgatóikat kiszolgáló tudományos és közművelődési könyvtárakra is nagy nyomás nehezedik. A hazai K+F szféra – súlyos szerkezeti és gazdasági nehézségei ellenére, éppen a munkahelyi és kutatóintézeti könyvtárak miatt – továbbra is támaszkodik a nyilvános könyvtárak szolgáltatásaira. A hazai felhasználók kiszolgálása emiatt egyrészt igényli a tudományos és a nagyobb közművelődési könyvtárak jó ellátottságát, másrészt együttműködését.

Dr. Mader Béla, a szegedi József Attila Tudományegyetem könyvtárának főigazgatója még 1996-ban kezdeményezte, hogy a hazai könyvtári rendszer súlyos helyzetében a nagyobb egyetemi és tudományos könyvtárak hozzanak létre egy társulást a hazai könyvtári hálón közös hasznosításának megkönnyítésére. Szá-

mos előkészítő tárgyalás után 15 nagykönyvtár¹ létrehozta a Magyar Országos Közös Katalógus Egyesületet, a MOKKA-t.

A MOKKA létrejöttére és kezdeti fejlődésére az együttműködés szükségessége mellett jelentős hatást gyakorolt a Soros György-féle alapítványi rendszer két intézménye, a Magyar Soros Alapítvány, illetve a Nyílt Társadalom Intézete (Open Society Institute, OSI). Ugyancsak fontos volt az MKM erkölcsi és anyagi támogatása. Az együttműködés számos formája közül a nemzetközi tapasztalatok kiemelik az ún. 'osztott (közös) katalogizálás jelentőségét.

A MOKKA sok szempontból támaszkodhat és támaszkodik is a korábbi időszak bel- és külföldi eredményeire és tapasztalataira. Ezek tagolására külön tanulmányosort lehetne írni, itt csak utalok a főbb hazai előzményekre.

- 1989 óta folyik a nemzeti informatikai infrastruktúra-program, amely egyrészt megalapozta a felsőoktatási és kutatóintézmények speciális hálózati összekötését, amit számos nagykönyvtár is élvez; másrészt megteremtette ezt a szakmakultúrát;
- az OSZK hosszú ideje készíti a magyar nemzeti bibliográfiát;
- az OSZK hosszú ideje készíti a nemzeti periodika adatbázist;
- létrejött a magyar műszaki könyvtárak OSZKÁR rendszere;
- számos egyetem együttműködése az ún. KÖZELKA projekt;
- az ún. Csurgay-bizottság (a Miniszterelnöki Hivatal Tudománypolitikai Bizottsága Szakirodalmi Információpolitikai Munkabizottsága) az 1993–94 közötti időszakban felmérte az információellátás hazai helyzetét, és jelentésében [6] újra ráirányította a figyelmet a húszas években Magyar [7] által kialakított gyűjteményegyetem koncepcióra.

A MOKKA tevékenységét az elnökség munkája mellett két munkacsoport: a katalogizálási szakbizottság és az informatikai szakbizottság keretében, illetve Vajda Erika projektszervező/ügyvezető révén végzi.

Az első időszakban a szervezeti struktúra és az alapok lerakása nagy erőfeszítéseket igényelt. Az informatikai szakbizottság fokozatosan kialakította a MOKKA közös katalogizálási rendszerének elveit, majd ennek alapján kidolgozta a nemzetközi tender feltételrendszerét. A hat pályázó közül, meglehetősen ellentmondásos vita nyomán, a Dynix cég lett a tender első helyezettje. A döntés nyomán dr. Mader Béla, a MOKKA elnöke lemondott. Jelenleg a szerződéskötés vitái folynak.

A MOKKA célkitűzése szerint létre kívánjuk hozni az együttműködő könyvtárak közös katalógusát annak érdekében, hogy a magyar könyvtárak és felhasználók rendelkezésére álljon egyrészt az az információ, hogy milyen dokumentumok állnak rendelkezésre, másrészt pedig a lelőhelyekre vonatkozó ismeret. Egy-

---

¹ A MOKKA alapító könyvtárjai: BME Könyvtár és Tájékoztatói Központ, BKE Központi Könyvtár, ELTE Egyetemi Könyvtár, GATE Központi Könyvtár, JATE Könyvtára, JPTE Könyvtára, Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem Központi Könyvtára, KLTE Egyetemi és Nemzeti Könyvtára, SOTE Központi Könyvtára, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, MTA Könyvtára, Országgyűlési Könyvtár, Országos Széchényi Könyvtár, Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár, Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum.

idejűleg kisebb munkaigényűvé tesszük és egységesítjük a katalógusok létrehozását. A fenti célkitűzéssel összhangban a MOKKA nyitott új tagok felvételére² és bármely további könyvtárral való együttműködésre.

Az alapcélkitűzés megvalósulása számos munkafázist tételez fel, ezek egy része az együttműködő könyvtárakra hárul, de nyilvánvalóan számos feladatot magának a MOKKA-nak az apparátusa kell, hogy elvégezzen.

A jelenlegi feladatok során azt a különleges kiinduló helyzetet kell figyelembe vennünk, amely Magyarországon kialakult (ez a helyzetértékelés természetesen szubjektív).

1. A magyar könyvtári hálózat komoly szakmai múltra tekint vissza, de jelentős mértékben decentralizált. A decentralizációra jó példa a MOKKA-t alapító könyvtárak listája, mert van köztük
  - nemzeti könyvtár: az Országos Széchényi Könyvtár, az új kulturális törvényben nevesített feladataival;
  - kilenc egyetemi könyvtár, amelyek státuszát meghatározza egyrészt az, hogy az egyetemek az MKM költségvetési fejezetének részei, másrészt az, hogy a könyvtárak az anyaegyetemük egyik részlegeként, nagy önállósággal, de önálló jogi személyiség nélkül működnek;
  - a Parlament apparátusának részeként működő Országgyűlési könyvtár;
  - egy önkormányzati könyvtár, a FSZEK;
  - az Ipari, Kereskedelmi és Idegenforgalmi Minisztérium költségvetési fejezetének részeként, önálló címeként az OMIKK;
  - illetve az egyetemekhez és az OSZK-hoz hasonlóan az MKM fejezetéhez tartozó OPKM.

A hatféle könyvtár ugyan képviseli az összes lehetséges hazai könyvtártípust, de mégis elég heterogén ahhoz, hogy a különféle érdekek artikulálódjanak benne.

2. A magyar könyvtári hálózat anyagi és szellemi erőforrásai, akár a gyarapítást, akár a technikai fejlesztést elemezzük, rendkívül korlátozottak. Ugyanakkor mind az ország méretei, mind a hazai könyvtári együttműködés meglevő hagyományai lehetővé teszik a gyűjteményegyetemi koncepció könyvtári vonatkozásainak megvalósítását.
3. A nemzetközi gyakorlat azt mutatja, hogy az ún. közművelődési könyvtárak valójában a tudományos, műszaki, gazdasági szakirodalom hozzáférési pontjai is. Ez a trend már nálunk is érvényesül. A felhasználói igények változása miatt a könyvtári hálózat elemeinek merev szétválasztása egyre kevésbé indokolt, úgy tűnik, egyik sincs abban a helyzetben, hogy egymagában, elszigetelten összes feladatának maradéktalanul eleget tudjon tenni.

---

2 *A MOKKA a közelmúltban kibővült, mert örömmel üdvözölhettük tagjaink sorában a Miskolci Egyetem Központi Könyvtárát. Az én örömhöz, a MOKKA erősödése mellett, hozzájárult az a szubjektív érzés, hogy szülővárosom egyetemének könyvtára továbbra is keresi a hazai könyvtáriügy fejlesztésének lehetőségét, de most más utat választott, nem a két év előtti, amikor akarva-akaratlanul megkísérelte a könyvtári rendszer egyes elemeit egymástól elszakítani, sőt egymással szembefordítani [8].*

4. A távközlés gyors fejlődése mára szinte az összes nagykönyvtár és egyre több egyéb könyvtár és a felhasználók széles körének számítógépes kapcsolatát teremtette meg, a számítástechnika (maguknak a számítógépeknek mint hardvernek és az integrált könyvtári rendszereknek mint szoftvernek) fejlődése technikailag megalapozza az együttműködést. A hazai könyvtári rendszer decentralizáltsága jól tükröződik a MOKKA tagkönyvtárak hardverének és szoftverének sokszínűségében.
5. Megvalósulóban van egy globális világhálózat, és ezen keresztül az egész világ tudományát, pontosabban a tudományos eredményekről szóló dokumentumokat be tudjuk hozni – ha van elég pénzünk és időnk – akár saját irodánkba, lakásunkba. Ennek gyakorlati részleteként Magyarország ez év augusztusa óta része az európai információs „super highway”-nek, azaz a Transeuropean Network, TEN 34 projektnek, és ezen keresztül lényegesen szorosabb kapcsolatba kerülhetünk a nemzetközi tudományos élettel. Arra hivatkozom, hogy a világban szinte hihetetlen sebességgel, exponenciálisan nő azoknak a számítógépes adatbázisoknak, illetve az adatbázis-szolgáltató gépeknek a száma, amelyekről az információ nyerhető. Gyakorlatilag ez a szám 20-30 millió körül van.
6. Az egyén információszerzésében olyan változás kezdődött el, amelynek során az olvasás helyett egyre inkább a képnézés felé haladunk. Ez az utóbbi évszázadok kultúrájának meglehetősen furcsa változása, és sokan úgy érezzük, hogy nem is nagyon előnyös, de mindenképpen megindult ez a változás.

Míndezek alapján a MOKKA tagjai megegyeztek, hogy:

- a MOKKA kezdetben igénybe veszi a NIIF felkínálta lehetőséget, a megvásárolandó szoftvert a NIIF központi számítógépére telepíti és ott működteti;
- a MOKKA közös katalogizálást hajt végre olyan szoftverrel, amely révén a központi adatbázis platform független módon képes együttműködni a főbb integrált rendszerekkel;
- a MOKKA tagkönyvtárak a közös katalogizálás során egységes katalogizálási rendet és a HUNMARC-ot alkalmazzák;
- az egyes tagkönyvtárakra vonatkozóan az Egyesület nem hoz határozatokat, azaz mindenki továbbra is önállóan dönt a saját hardver, szoftver, katalogizálási formátum és egyéb ügyeiben;
- a közös katalógus építése során első lépésként a már gépi formátumú katalógusok egyesítésére kerül sor;
- a közös katalógus építése során elsősorban a monográfiák katalógusának elkészítésére törekszünk, de ez nem zárja ki a már meglévő egyéb dokumentumok beépítését sem. (Itt az az elv érvényesül, hogy a meglévő dokumentumkincsről minél előbb és minél teljesebb tájékoztatást kell tudnunk adni, vállalva azt is, hogy a közös katalógusban meg nem talált dokumentumról azt hihetik, hogy nincs is);
- a közös katalógus építése során az egyes tagkönyvtárak katalógusai megőrzik önállóságukat, a könyvtárak szakemberei off-line katalogizálást végeznek, azaz új rekord készítése előtt ellenőrzik, szerepel-e az adott dokumentum a MOKKA katalógusában, s ha igen, úgy a rekordot átveszik, ill. a

központi lelőhelylistát adataikkal kiegészítik. Ha nem, elvégzik a dokumentum katalogizálását, és a kész rekordot „feltöltik” a közös katalógusba;

- a MOKKA katalógusa, ha csak részlegesen is, de a jövő év elejétől a tagkönyvtárak rendelkezésére fog állni, rövid idő múltán a nem tagok számára is hozzáférhető lesz nemcsak keresési, de letöltési célra is;
- a MOKKA szempontjából, megítélésem szerint, a legkevésbé sürgős a periodikumok közös katalógusa, mivel itt az NPA jelentős segítséget tud nyújtani a felhasználóknak;³
- a MOKKA közös katalógus létrehozását követően arra törekszik, hogy a tagkönyvtárak új szerzeményezése és a retrospektív katalogizálás eredményeivel folyamatosan gazdagodjon;
- a MOKKA közgyűlésének és szakcsoportjainak eddigi munkája egyaránt arra mutat, hogy az önkéntes társulás tagjai között folyamatos egyeztetésre van szükség, az összhang megteremtése esetenként nagy nehézségekbe ütközik, mivel a tagkönyvtárak helyzete, tapasztalata és érdeke is eltérő lehet.

A MOKKA kapcsán a hazai könyvtárügy számos kérdése folyamatosan napirendre kerül. A legfontosabb feszítő ellentmondások az én megítélésem szerint a következők:

- a hazai könyvkiadás és könyvterjesztés teljes átstrukturálódása zajlott le, és lassan kialakul az új, várhatóan ezután is folyamatosan, de lassabban változó szerkezet;
- a hazai könyv és folyóiratkiadásra rányomja a bélyegét néhány nagy (nemzetközi) könyvkiadó, akik uralják a piacot, valamint a kis kiadók rendkívül nagy száma⁴;
- a kis kiadók „termése” nehezen megismerhető, és még nehezebben hozzáférhető;
- a külföldi szakirodalom volumene már-már követhetetlen, még akkor is, ha csak az angol nyelvű irodalmat preferáljuk (elfogadva Rabkinnak, a montreali egyetem professzorának az aforizmáját, hogy a 20. század végének lingua franca szerepét a tört angolság tölti be, amit az angol anyanyelvű kisebbség egy része még nem tudott elsajátítani [9]);
- az emberiségben, miközben az információk hatalmas – szinte azt mondhatnók: ijesztő – tömegét halmozza fel, a szükséges információk megszerzésének és befogadásának nehézségei miatt állandó és egyre fokozódó információéhség jelentkezik, és az egyre fokozódó szakosodás következtében a kutatók egyre keskenyebb pászmán haladnak, s így az információk egyre szűkebb köre érdekli őket; [3., 95. p.]
- a növekvő számú kiadvány iránti specifikus érdeklődés beszűkülése a fajlagos költségek és a kiadványárak emelkedését eredményezi. Ebből csak rész-

---

3 Talán megbocsátható, ha itt még az OMIKK „CIKK” adatbázisára is hivatkozom, amely mintegy 1500 folyóiratcikk mélységű feltárása alapján szolgálja ki a felhasználók egy körét.

4 Ismét az OMIKK esetére hivatkozom, amely mint könyvkiadó évente 2–5 könyvet ad ki, esetenként néhány száztól néhány ezerig terjedő példányban, emellett a könyvtáros szakmában közismert TMT folyóiratot és mintegy 20 szemléző lapot.

leges kiút a cikkdeponálás és/vagy a kizárólag elektronikus változatok terjesztése [10];

- az elektronikus hordozón megjelenő információk csak részben helyettesítik a hagyományos papíralapú dokumentumokat;
- hálózatra támaszkodó szolgáltatások révén valamelyest lehet enyhíteni ezen a helyzeten, lehet csökkenteni a feszültséget. Ilyen pl. az EBSCOdoc, ennek az a különleges erőssége, hogy a világ bármely publikált dokumentumáról vagy bármely szürke irodalmáról, vagyis kevésbé ismert konferencia-kiadványáról hajlandó másolatot beszerezni, a beszerzés körülményeitől függő áron (azaz minél nehezebb beszerezni, annál drágábban, sőt a cikk- vagy előadás-másolatokért szerzői jogdíjat is kell fizetni. Mintegy ezer darab átlaga 25 USD/cikk);
- a könyvtárak gyarapítási kerete rendkívül korlátozott;
- a hazai információellátás egész országra kiterjedő rendszere csak a különböző könyvtárak önkéntes, de mégis jól szervezett együttműködésén alapulhat, pl. a MOKKA megvalósítja a kulturális törvény által előírt Országos Dokumentumellátó Rendszer néhány elemét;
- az állami szerepvállalás számos esetben nem nélkülözhető, amit az államigazgatás, úgy tűnik, már felismert (ld. pl. az MKM külön alapok kialakítását a gyarapítás céljára, a Neumann Digitális Könyvtár létesítését, stb.). A MOKKA támogatása mellett alighanem szükség lesz annak kht. formára való átalakítására, hogy az állami költségvetési kapcsolódás megvalósítható legyen.

Az UNESCO 1994. évi közkönyvtári kiáltványa abból indul ki, hogy a társadalom és az egyén szabadsága, jóléte és fejlődése alapvető emberi jog. Csak a jól informált állampolgárok képesek demokratikus jogaik gyakorlására, aktív társadalmi szerepvállalásra. A demokrácia fejlődése és az abban való konstruktív részvétel feltétele a kielégítő oktatáshoz és tudáshoz, a gondolatokhoz, a kultúrához és az információhoz való szabad és korlátozásmentes hozzáférés. A nyilvános könyvtár az a hely, ahol az állampolgárok hozzáférhetnek a számukra szükséges információkhoz. A korlátozott erőforrások miatt és mellett folyamatosan keresnünk kell a korlátlan hozzáférést leginkább megközelítő megoldásokat. A hazai könyvtárak számára az 1997 decemberében elfogadott törvény sok szempontból új helyzetet teremtett, ennek a jogszabályi részletszabályozása és a feltételekkelő megismerése nyilván hosszabb időt vesz igénybe. Ebben a közegben a MOKKA mint működő szervezet lassan előkészíti a hazai könyvtári vagyoni közös hasznosításának technikai feltételeit.

Dr. Herman Ákos

IRODALOM

- [1] Csányi Vilmos: Evolúciós rendszerek. Gondolat Kiadó, Budapest, 1988.; illetve P. Teilhard de Chardin: Az emberi jelenség. Gondolat, Budapest, 1980.
- [2] Marshall McLuhan: Understanding Media: the of man. New York–London–McGraw-Hill, 1965.
- [3] Fülöp Géza: Ember és információ. Múzsák Közművelődési Kiadó, Budapest, 1984.

- [4] Vannevar Bush: As we may think. The Atlantic Monthly, July 1945.
- [5] J. G. Kemeny; Az ember és a számítógép. Gondolat, Budapest, 1978.
- [6] Előzetes Rendszerterv az Országos Szakirodalmi Információs Rendszer megalósítására. Könyv, Könyvtár, Könyvtáros 1994. évi különszáma.
- [7] Magyary Zoltán: A magyar tudománypolitika alapvetése. Budapest, Egyetemi Nyomda, 1927.
- [8] Zsidai József: Javaslat a magyar könyvtári szervezet átalakítására. Könyvtári Figyelő, 6. (42.).–1. 30–43. p. 1996.
- [9] Y. M. Rabkin: Diffusion of New Technologies ..., Introduction Kluwer Academic Publishers, Dordrecht–Boston–London, 1997.
- [10] M. Line: The case for retaining printed LIS journals, IFLA Journal, vol. 28. N. 1., 15–19. p. 1998.

A nagy digitális válság

Deanna B. Marcum levele a Washington Post-ban

Amióta a *The Washington Post* közölte Deanna B. Marcumnak a szerkesztőhöz címzett levelét, történetek kezdtek el megjelenni a digitális megőrzés kihívásairól az *U. S. News&World Report*, a *The Los Angeles Times* és sok más állami hírlap hasábjain szerte az országban. A *CLIR (Council on Library and Information Resources)*, azaz a Könyvtári Információs Források Tanácsa) oktatási anyagokat adott ki, köztük útmutatót, prospektust és a sajtó számára készült összeállítást, amely a „*Jövönkről: a tudás megőrzése az elektronikus korban*” c. filmet kíséri. A digitális megőrzéssel kapcsolatos további kérdések, valamint a film videokópiájának megrendelésére vonatkozó információ a CLIR Web-oldalán található a <www.clir.org> címen.

A *Federal Page* január 12-i számában a Hadügyminisztériumnak a 2000. év dilemmájával kapcsolatos cikke olyan komoly kérdéseket tárgyal, amelyek alapvetően érinthetik a számítógépektől erősen függő kormányunkat. De az egész ország egy második digitális válság elé néz, amely idővel nagy károkat okozhat.

Számolnunk kell azzal a veszéllyel, hogy a digitális információ megsemmisül. Bizonyos részei már most hozzáférhetetlenek. Vagy az információtároló eszköz megy tönkre, vagy az elavult digitális forma elolvasásához szükséges hardver vagy szoftver nem létezik többé. A probléma egyre nyilvánvalóbbá válik, mivel egyre több rekord visszakeresésre van igény, s ezek nem olvashatók. Erre már dokumentált bizonyítékok vannak, s a kormány és az ipar képviselői a lehetséges messzeható következményekkel foglalkoznak.

Amikor Clinton elnök befejezi második elnökségi ciklusát, adminisztrációja mintegy 8 millió elektronikus fájlt fog küldeni a Nemzeti Archívumba. De ezek csak csekély töredékét jelentik annak az információmennyiségnek, amely a kormány hivatalban töltött ideje alatt keletkezett. Mivel már a meglévő digitális fájlok visszakeresésével problémák merültek fel, egyre valószínűbbnek tűnik, hogy később jelentős károk következnek be.

A vietnami háborúban eltűntek és fogságba esettek adatait tartalmazó katonai fájlok majdnem végleg elvesztek az eredeti digitális rekordok hibái és kihagyásai következtében. A Viking Mars misszió adatait tartalmazó szalagok 10–20 százaléka hibás, mert a mágnesszalag túlságosan hajlamos a kopásra ahhoz, hogy archív tárolóeszköz lehessen.

A *Nemzeti Technológiai Szövetség* – kormányzati, ipari és oktatási intézmények konzorciuma, amely a kereskedelmi információtechnológiát kormányzati használók számára próbálja alkalmassá tenni – keretében működő *Nemzeti Média Laboratórium* kutatásai szerint a mágnesszalagok, lemezek és optikai CD-ROM-ok viszonylag rövid élettartamúak, s ezért a megőrzés szempontjából kérdéses értékű médiumok. Az eredmények azt tükrözik, hogy szobahőmérsékleten az adattárolásra használt, csúcsmínőségű VHS szalagok 10 év után megbízhatatlanná válnak, az átlagos minőségű CD-ROM-ok pedig öt év után. Hasonlítsuk össze ezeket a számokat a több, mint százéves élettartamú, archivális minőségű mikrofilmmel és a papírral. A mostani digitális média nyilvánvalóan alkalmatlan a hosszú távú megőrzésre.

Ma már gyakorlatilag lehetetlen egy 5.25 inches floppy-nak – amely néhány éve még általánosan használt formátum volt – az olvasására alkalmas újabb típusú számítógépet vagy a WordPerfect 4.0 fordítására szolgáló szoftvert találni. Kormányzati és ipari szinten a probléma még súlyosabb: a régi Dectape és UNIVAC meghajtókat, melyek hatalmas mennyiségű kormányzati adatot rögzítettek, már rég kivonták a forgalomból, és az olyan programok, mint a FORTRAN II, mostanra történelmi kuriózumnak számítanak.

Az ezeken a gépeken mára már elavult formátumban tárolt adatok lényegében hozzáférhetetlenek. A 2000. év problémája csak az adatok tárolásának elavult formátumaival foglalkozik. Mindez csupán pillanatfelvétel arról a nagyszabású digitális válságról, amely a kormányzati, üzleti és kulturális adatokhoz való jövőbeni hozzáférést veszélyezteti.

A könyvtárosok és levéltárosok már régen kifejezték aggodalmukat amiatt, hogy a hardver- és szoftvergyártók nagyobb érdeklődést tanúsítanak az új technológia fejlesztésére, mint a jelenlegi adatok megőrzése iránt. A szövetségi, tagállami és helyi kormányzatok számára rendkívül fontos, hogy kidolgozzák a digitális tárolás szabványait, melyek a jövőbeni hozzáférést biztosítják. Ha magáncégek szeretnék termékeiket a kormányoknak eladni, meg kell felelniük e szabványoknak. És ennek mindannyian hasznát látjuk majd.

Deanna B. Marcum
(Ford. Feimer Ágnes)

A felsőoktatási könyvtárak az információs társadalom kihívásai előtt

A BME KTK funkciója és fejlesztésének súlypontjai

I. A BME Könyvtár és Tájékoztatási Központ (KTK) funkciója

Mint egyetemi könyvtárnak elsődleges és döntő feladata az oktatás/tanulás és kutatás könyvtári és információs támogatása, az egyetem polgárai (hallgatók, oktatók, kutatók) igényeinek színvonalas kiszolgálása.

Felsőoktatási, valamint nyilvános tudományos szakkönyvtárként az egyetemen oktatott/kutatott tudományterületeken, együttműködve a többi felsőoktatási és szakkönyvtárral

- ellátja a szakirodalmi és információs igényeket,
- segíti a hallgatók informatikai ismereteinek bővítését könyvtárhasználati oktatással és a hazai, nemzetközi szakinformációs adatbázisok használatának megismertetésével,
- hozzájárul a hallgatók önálló tanulmányi munkára neveléséhez hagyományos könyvtári és korszerű informatikai szolgáltatásokkal,
- az oktatást, kutatást, tájékoztatást és – a részben fejlesztés alatt álló projektekhez kapcsolódóan (pl. a különböző pályázati anyagok elkészítését segítő) – közhasznú ismereteket nyújt.

A könyvtár súlyát és szolgáltatásainak minőségét a *könyvtáron keresztül elérhető információk* tömege és minősége, rendszerezettsége, felhasználóbarát elérési lehetősége határozza meg.

A korszerű egyetemi könyvtár a hazai és külföldi kurrens folyóiratokat, könyveket szabadpolcon tárolja, on-line adatbázisokat épít (integrált számítógépes rendszerben tárja fel a beszerzett dokumentumokat), távoli szakirodalmi adatbázisokból szolgáltat – helyi vagy hálózati eléréssel – információt.

A jelen és jövő egyetemi könyvtára gyűjteményének az egyetemi oktatás és kutatás igényeihez igazításával, az információ-szolgáltatások bővítésével, sokszínűségének biztosításával, a szakirodalom gyors rendelkezésre bocsátásával támogatja az oktatás minőségi színvonalának emelését, a hazai diplomák európai, nemzetközi ekvivalenciáját.

A szakirodalom-gyűjtő, megőrző és kölcsönző szerep mellé egyre nagyobb súllyal az önálló tanulmányi és oktató-kutató munkát segítő, a nemzetközi információs super highway-eken való navigálást oktató, a dokumentumellátó rend-

szerek szolgáltatásait közvetítő szerep lép. Szemléletváltásra van szükség nemcsak a könyvtárosok körében, de a fenntartók, a könyvtár működését finanszírozók gondolkodásában is.

A könyvtár oktató, dokumentum- és információ-szolgáltató funkciója kiteljesedésével járulhat hozzá leghatékonyabban a felsőoktatás megújulásához, és lehet az egyetemi közösség valóságos információs központja.

II. Helyzetkép a KTK jelenlegi szolgáltatásairól és azok pénzügyi feltételeiről

1. A Könyvtár és Tájékoztatási Központ

A Budapesti Műszaki Egyetemen működő szervezeti egység, amely *könyvtári, szolgáltatási és információs feladatokat lát el*. A KTK az Egyetem fenntartásában működő könyvtári hálózat központja, a hálózat tagjai a kari, intézeti tanszéki és kollégiumi könyvtárak. A KTK a képzési és tudományos munka információs bázisa, jellegének megfelelően képzési és irodalomkutatási feladatokat is végez. A KTK a hasonló gyűjtőkörű, illetve hasonló feladatokat ellátó könyvtárakkal együttműködve gyűjti, nyilvántartja, feldolgozza és rendelkezésre bocsátja az egyetemen oktató és kutató tudományterületekre vonatkozó szakirodalmi dokumentumokat.

A BME KTK a magyar könyvtári rendszerben mint egyetemi könyvtár nyilvános és szakterületi feladatköröket is betölt.

A KTK információ- és dokumentum-szolgáltató tevékenységének alapja a több, mint 700 000 egységet tartalmazó állománya:

- 1300-nál több előfizetett folyóiratcím,
- kb. 400 000 kötetnyi monográfia, benne a devizás, magyar stb. szakkönyveken kívül külföldi (főleg német) doktori disszertációk, műszaki konferenciák anyagai, tankönyvek, 1801 előtti régi és ritka könyvek,
- kb. 60 000 kötetnyi ismeretterjesztő és szépirodalom,
- különgyűjtemények: a BME-n megvédett valamennyi doktori disszertáció, az egyetem profiljába tartozó kandidátusi és akadémiai doktori értekezések, jegyzetek, magyar műszaki szabványok, egyetemi gyűjtemény,
- különféle, javarészt műszaki témájú CD-ROM szakirodalmi adatbázis,
- csatlakozási lehetőség a különféle hazai és külföldi számítógépes hálózatokhoz (Internet),
- a nagy külföldi adatbázis-szolgáltató cégekkel kötött szerződések on-line keresések végzésére.

Bármely felhasználó, aki képes elérni a BME számítógépes hálózatát, kereshet a könyvtár adatbázisában, ill. ha beiratkozott olvasó, előjegyezhet magának könyveket, meghosszabbíthatja kölcsönzéseit.

2. Az oktatás/tanulás támogatása

A KTK az állományát vétel, ajándék, csere és köteleispéldány-szolgáltatás útján tervszerűen gyarapítja, feldolgozza és feltárja. A saját állományát számítógé-

pes on-line katalógusban, betűrendes cédulakatalógusokban és ETO-rendszerű szakkatalógusokban; egyéb állománycsoportokról (különgyűjtemények, mikrofilmek stb.) pedig különféle nyilvántartásokat vezet, illetve szintén számítógépes on-line katalógusban teszi hozzáférhetővé őket.

A könyvtár által előfizetett periodikák kurrens számai a folyóirat-olvasóban, szak szerinti szabadpolcos elhelyezésben található meg, a régebbi évfolyamok pedig a nagyolvasóban kérhetők ki helyben olvasásra.

A KTK az állományát olvasó- és kutatótermi-használat, kölcsönzés, valamint korszerű reprográfiai eszközök útján (mikrofilm, xerox stb.) az olvasók rendelkezésére bocsátja:

- a gyűjtőkörébe tartozó tudományterületeken hagyományos és számítástechnikai eszközökkel tájékoztatást nyújt, továbbá saját, valamint hazai és külföldi adatbázisokhoz on-line hozzáférést, szakirodalom-keresést biztosít,
- szervezett oktatás keretében megismerteti a hallgatókkal az információ és a szakirodalom keresésének és felhasználásának elveit, hagyományos és új módszereit, a könyvtárhasználat módjait és számítógépes lehetőségeit.

3. A KTK gazdálkodása, a pénzügyi források felhasználása

A KTK gazdálkodásának alapját a *költségvetésben* biztosított keret mellett különböző pályázatokon elnyert források határozzák meg. Nagy nehézségek árán lehet a könyvtár működését biztosítani.

3.1. Állománygyarapítás

A költségvetési beszerzési keretek évek óta stagnálnak, nem követik a világ dokumentumtermésének évi növekedését, a folyamatos áremelkedést, valamint a forint állandó leértékeléséből adódó költségnövekedést. A *tudatos állományépítés*, a konkrét igények kielégítését szolgáló vásárolt könyvek darabszáma egyre csökken. A könyvtár könyvbeszerzési keretének mintegy 90%-áért mindössze 400–700 db devizás könyvet tud vásárolni. A BME mintegy 90 tanszékének sem jobb a helyzete, együttesen sem vásárolnak 1500 kötetnél több devizás könyvet. A tanszékeken már nincs külön beszerzési keret, a dologi költségkeretből lehet csak forrást biztosítani a legszükségesebb dokumentumok beszerzésére – a tanszékvezetők belátása szerint.

A könyvtár beszerzési keretének értékét relatíve megnövelte, hogy a külföldi terjesztőkkel folytatott tárgyalások során megismert legoptimálisabb kondícióját választották, és a direkt rendeléssel megtakarították az ÁFÁ-t és a vámot.

A KTK, alapítványi ajándékkönyvek sokezer kötetes akcióinak lebonyolítását vállalva az egész egyetem számára, kiemelten sok értékes devizás könyvhöz juttatta a KTK-n kívül a tanszéki könyvtárakat és az oktatókat évente több alkalommal.

A könyvtár az oktatás/tanulás támogatása céljából *körlevélben* minden tanévben bekéri az oktatóktól a következő tanévre tervezett tankönyvek, valamint a kötelező és ajánlott szakirodalom jegyzékét. A tanszékek mintegy 50%-ától érkezik válasz.

Nagy gondot okoz a sokszor 20 000,- Ft-ot is meghaladó árú tankönyvnek szánt szakkönyvek kellő példányszámú beszerzése. A Műegyetemi Kiadó által kiadott *új jegyzetekből* és az ún. lecture notes kiadványokból a KTK a kiadott 100

példányonként 5 példányt, de max. 15 példányt kap. Ezek pénzügyi fedezetét a jegyzetdotáció biztosítja. A többi, ún. „régí”, de érvényes kiadású jegyzetből a könyvtár munkatársai maximum 25 példányig számítógépre viszik az *újra kiadott jegyzeteket*. A könyvtár 2 hétre kölcsönzi is a jegyzeteket.

A KTK megszűnő vállalati könyvtárak állományának válogatásával, átvételével is próbálja állományát bővíteni, de ezek nem pótolják a legújabban megjelent szakirodalmat.

3.2. *Külső pénzügyi források, pályázatok* elnyerésének köszönhető, hogy – az évről évre kisebb-nagyobb lemondások mellett – nem kellett még drasztikusan csökkenteni a könyvtár *külföldi folyóiratállományát*. A nemzetközi cserekapcsolatok révén is nagy értékű devizás folyóiratokat kap az egyetem.

A KTK Folyóirat Osztályának munkatársai végzik az egyetem külföldi folyóiratainak rendelését, érkeztetését, reklamálását és a számlázását a tanszékek, intézetek részére. Duplumrendelés csak néhány rendkívül keresett, alacsony előfizetési árú cím esetében fordul elő. A KTK és a tanszékek a rendelési állományt folyamatosan egyeztetik, harmonikus az együttműködés. A BME-n megtalálható folyóiratok adatbázisa hálózaton elérhető.

Távlatilag az általánosságá váló számítógépes hálózati elérés és az integrált könyvtári rendszerek elterjedése *nagyfokú állománygyarapítási kooperációt is lehetővé tesz mind a könyvek, mind a folyóiratok területén*.

Az oktatás tartalmi fejlesztésének elengedhetetlen feltétele, hogy az oktatók megfelelő szakirodalmi áttekintéssel rendelkezzenek azon témákban, amelyekben teljesen új modul beindítását készítik elő csakúgy, mint azokban, amelyek a már oktatott tárgyak új eredményeinek megfelelő kiegészítését célozzák. Ezen áttekintésnek elsősorban a folyóiratirodalom, a konferenciakiadványok, a kutatási jelentések teremthetik meg a feltételeit. Az egyetemi könyvtári költségvetés reálértékének csökkentése nem teszi lehetővé még az eddigiekben megrendelt folyóiratok előfizetésének teljeskörű fenntartását sem. Alapítványi támogatásra van szükség egyrészt a lemondott folyóiratok pótlásához, másrészt az új témáknak megfelelő előfizetésekhez, harmadrészt külön eszközöket kell fordítani arra, hogy az oktatás tartalmi fejlesztése során felmerülő *konkrét problémák megoldásához eseti igényekre dokumentum-másolatokat szerezzünk be*.

A növekvő hallgatói létszám, az oktatás fejlődése – ami a hallgatóktól több önálló irodalomhasználatot vár el –, valamint a tankönyvek és jegyzetek árának lényeges emelkedése egyaránt azt a követelményt támasztja az egyetemi könyvtárakkal szemben, hogy nagyobb állományt bocsássanak a hallgatók rendelkezésére, és egy-egy műből *jobb példányt* szerezzenek be. Erre költségvetési fedezet nincs.

A tanulás hatékonyságának fokozásához a könyvtáraknak a hagyományos dokumentumokon túl *audio-vizuális* anyagokat is nagyobb mennyiségben kellene beszerezni. Különösen fontos ez a nyelvoktatás és az idegen nyelven folyó oktatás alátámasztásához. Hang- és videokazetták, valamint a használatukhoz szükséges berendezések, munkahelyek kialakítása jelenleg csak a könyv- és folyóiratbeszerzési keret terhére lenne megoldható, ami a fentiek figyelembevételével járhatatlan út.

III. Fő fejlesztési feladatok

A felsőoktatási képzési formák és rendszerek átalakulása a könyvtárakkal szemben is növekvő minőségi, mennyiségi követelményeket és igényeket támaszt.

A képzés vonatkozásában a hallgatói létszám jelentős növelése, a magas szakmai tudással rendelkező szakemberek kibocsátásának biztosítása, új szakok indítása, az intézmény- és karközi interdiszciplináris képzés, a szervezett doktori képzés, az önálló tanulmányi munkára nevelés, stb. mind igényli az egyetem könyvtári információs rendszerének fejlesztését.

A szolgáltatások az állományra épülnek, ezért az állománygyarapítás terén szükségyszerű a beszerzést szinten tartani, ill. a lemaradást pótolni.

1. Az állományfejlesztés súlypontjai

A KTK-nak törekednie kell, hogy az egyetemi könyvtári hálózat dokumentum-állománya alkalmas legyen arra, hogy megfelelő információs alapot nyújtson az egyetemen folyó oktató/tanuló, kutató munkához, különös tekintettel az új oktatási modulok és témák információs háttérének megeremtésére és az új kutatási témák szakirodalommal való kiszolgálására.

a) *Az oktatás/tanulás támogatása*, könyvtári és információs elősegítése olyan hangsúlyos feladat, hogy minden más feladat előtt említendő. A tankönyvek beszerzése, általában több példányban, abszolút prioritást kell, hogy kapjon az állománygyarapításban.

aa) A hallgatók számára (napjaink és a közeljövő gazdasági és gazdálkodási körülményei miatt) egyre nagyobb probléma a tankönyvek és jegyzetek teljes körének beszerzése. Az egyetemi könyvtárnak a probléma megoldásához azzal kell segítséget nyújtania, hogy

- emeli a rendelkezésre álló jegyzetek és tankönyvek példányszámát,
- növeli a helyszíni olvasásra rendelkezésre álló helyet,
- biztosítja a jegyzetek és tankönyvek rövid időre történő kölcsönzését.

ab) A hallgatók szakirodalommal történő ellátása, az e célra fordítható összegek jó felhasználása csak akkor tervezhető és szervezhető megfelelően, ha a tanszékek az év elején megadják az általuk előírt/javasolt dokumentumok jegyzékét, kitérve a tankönyvekre, ajánlott szakkönyvekre, jegyzetekre és cikkekre egyaránt, továbbá a tárgyat hallgatók létszámára is.

A KTK a költségvetési keretéből, valamint a hallgatói támogatásból átcsoportosított összegekből egy, illetve több példányban biztosítja az előírt/javasolt művek beszerzését. Ennek érdekében mindent meg kell tenni alapítványi és egyéb kiegészítő pénzügyi források mozgósítására is. Mindennek előfeltétele azonban az irodalomjegyzékek biztosítása a tanszékek részéről, jóval az órarendek megjelenése előtt.

b) *Könyvbeszerzés kutatási, oktatás-előkészítési célokra.*

Az egyetemeknek a kutatás alapintézményeivé válásával a könyvtáraknak is fel kell vállalniuk a kutatások több szempontú minőségi kiszolgálását. A kutatók, oktatók munkájához szükséges művek beszerzését is igényfelmérésnek kell megelőznie. Figyelembe kell mindig venni, hogy

- mire van valóban szüksége az oktatóknak/kutatóknak,
- tudja-e a teljesíteni kérésüket könyvtár az anyag gyors szolgáltatásával.

Az elektronikus tájékoztatás terén elért újabb eredmények tükrében folytonosan javítani kell a szolgáltatásokat. A tantervek kidolgozása, a jegyzetek készítése, a hallgatók felkészülése egyaránt szükségessé teszi, hogy egyrészt az oktatási téma, másrészt az oktatási módszerek tekintetében rendelkezésre álljon a fejlődés jelenlegi szintjét, eredményeit, továbbá a fejlődés fő irányait tükröző könyvtári állomány.

c) Folyóirat-előfizetés

Különösen nehéz problémát vet fel a folyóiratok árának emelkedése és a költségvetés reálértékének folyamatos csökkenése. További folyóiratok előfizetését lemondani már nem lehet, viszont új folyóiratok (ld. új funkciók) megrendelésére is szükség lenne. Egyetlen megoldás kínálkozik: az egyetem hálózatába és a KTK-ba járó folyóirat-állományt egységes, integrált egésznek tekinteni, s a költségvetésben – nem kari bontásban – egységes, az évi áremelkedést figyelembe vevő összeggel szerepeltetni.

A KTK és a karok, ezen belül a tanszékek között már jelenleg is széles körű az együttműködés a külföldi folyóirat-rendelés egyeztetése terén. Ezt tovább kell erősíteni, mert csak így válik lehetővé, hogy a szűkre szabott anyagi lehetőségek mellett a legjobb szakirodalom kerülhessen – megegyezés alapján – a központi könyvtárba vagy a hálózati könyvtárakba. Itt segíthet a *hazai kooperáció* javítása is, a SwetScan adatbázis alkalmazása.

IV. Elektronikus szolgáltatások fejlesztése

1. Integrált számítógépes rendszer

1991-ben Magyarországon először a BME Központi Könyvtára kezdte meg az *ALEPH számítógépes integrált könyvtári rendszer alkalmazását* a könyvtári munkafolyamatok teljeskörű automatizálására. 1998-ban több, mint 30 ALEPH integrált könyvtári rendszert használó könyvtár van az országban.

A BME KTK jelenleg alkalmazott integrált számítógépes rendszere a rendelésként a kölcsönzés-nyilvántartásig lefedi a könyvtári munkafolyamatokat. Az integrált rendszer fejlesztésének iránya most a következő:

- az egyetemen belül működő *könyvtári hálózat egységeinek bevonása* elsősorban a *kölcsönzés-nyilvántartási rendszerbe* s korlátozott mértékben a tanszéki dokumentum-állomány feldolgozásába is,
- meg kell teremteni a lehetőségét, hogy az oktatóktól év elején kért *kötelező/lajánlott tananyag* listája *elektronikus úton jusson* el a könyvtárba,
- lehetőséget kell teremteni az elektronikus formában keletkező dokumentumok (pl. oktatási anyagok) feldolgozására és hálózati elérésének biztosítására.

2. BME Elektronikus Évkönyv

A KTK az egyetemi oktatási, kutatási, fejlesztési szféra jobb tájékoztatása érdekében elektronikus hálózaton keresztül széles körben hozzáférhetővé kívánja tenni mindazon adatokat, amelyek az egyetem oktatási és tudományos tevékenységét jellemzik. Ezek között szerepelnek az oktatók által írott, nyomtatásban

megjelent művek és nem publikált nemzetközi előadások bibliográfiai adatai, az egyetem vezetőire és oktatóira vonatkozó adatok, az intézményi adatok kari, tagozati, szak- és ágazati szinten, valamint az egyetemi oklevelet szerzett és doktortárrá avatott hallgatókra vonatkozó adatok.

A *hallgatók önálló munkáját támogatja az Elektronikus Könyvtár*. 1998 februártól 11 önálló munkahelyet alakítottak ki a könyvtár egykori tanári olvasójában. Ezek egyrészt bővítik az on-line katalógus-használat lehetőségét, másrészt alkalmasak a WWW felület, a CD-ROM, multimédia és fulltext adatbázisok használatára.

3. Dokumentumok teljes szövegének szolgáltatása elektronikus formában

Egyre gyakrabban merül fel olyan elgondolás, amely szerint a jövő útja az elektronikus dokumentum-szolgáltatás, vagyis az, hogy a kért dokumentumot szkennelvel képként rögzítjük vagy digitalizáljuk, az információt számítógépes hálózaton továbbítjuk, és képernyőn vagy printeren kapja meg azt az igénylő.

A BME KTK a már rendelkezésre álló eszközök alkalmazásával a közeli jövőben bevezeti az elektronikus dokumentum-szolgáltatást, egyrészt az Egyetemen belül, másrészt könyvtárak számára, de szigorúan be fogja tartani a szerzői jogból adódó korlátokat.

4. SwetScan folyóirat-tartalomjegyzék adatbázis

A tartalomjegyzék-szolgáltatás bővítése során sikerült megoldanunk a magyar könyvtári rendszerben előfizetett külföldi folyóiratok bibliográfiai, állományi és lelőhely adatait tartalmazó *Nemzeti Periodika Adatbázis integrálását a rendszerbe*. A további fejlesztés a szolgáltatáshoz kapcsolódó *on-line könyvtárközi kölcsönzési modul* létrehozására irányul. Ez biztosítaná a kiválasztott folyóiratcikkre on-line megrendelését, a kérések központi kezelését, átirányítását a megfelelő lelőhelyre, valamint a teljesítés adminisztrálását. Mindez lényegesen egyszerűbbé és gyorsabbá teheti a dokumentumok beszerzését a felhasználók számára.

V. Az információs társadalom és a könyvtár szerepe

A világban folyó nagy változások felvetik a „falak nélküli könyvtár” jövőképét, mely szerint a könyvtárak a XXI. században óriási elektronikus hálózatban információkat adó és információkat vevő szervezetként működnek. Száz- és százmilliók ülnek majd munkahelyükön vagy otthon a szobájukban a képernyő előtt, és egy óriási információs szervezet szövevényes hálózaton keresztül odavarázsolja a képernyőjükre a könyvet, cikket és egyéb dokumentumot, amit csak a felhasználó kíván.

Aligha vitatható, hogy a könyvtárosoknak követniük kell a fejlődés irányát. A nagy egyetemi könyvtárak tapasztalatai Európában és az Egyesült Államokban azt mutatják, hogy a felhasználók nagy ütemben térnek át információszerzés

céljából az elektronikus eszközök használatára. Ezt bizonyítja, hogy a könyvek, nyomtatott folyóiratok száma évente 2-7%-kal növekszik, viszont az on-line adatbázisoké 28, a full-text adatbázisoké évente 40%-kal gyarapszik. Egyre növekszik az elektronikus folyóiratok száma is. A nyomtatott változat mellett nagy kiadók (Institute of Physics, Pergamon Press) már jelenleg lehetővé teszik az előfizetők számára az elektronikus kiadás internetes elérését. Az elektronikus folyóiratok elterjedése mellett komoly használati és gazdaságossági érvek szólnak: pontosabban jelennek meg, könnyebben hozzáférhetővé tehetők, nem szükséges az indexelésük, nem kell köttetni, raktározni, stb. A tudományos dokumentumok nagy kiadói, mint az Elsevier, a Springer Verlag nagy szellemi és anyagi energiákat áldoznak az elektronikus dokumentumok fejlesztésére.

A könyvtár a katalizátor szerepét tölti be az információs társadalomban. Információkat gyűjt és továbbít. A megvalósításhoz a számítógépes rendszereket alkalmassá kell tenni a modern és nagy tömegű adattárolási megoldások használatára.

Fonyó Istvánné
a Budapesti Műszaki Egyetem
KTK mb. főigazgatója

Egy főiskolai könyvtár a harmadik évezred küszöbén

*Mottó: Hallod-e, te ólomkatona!
Minek mereszted a szemed olyanra, aki
ügyet se vet rád?*

Tuulikki *Nurminen*nek a finn egyetemi könyvtárak helyzetét elemző tanulmányát olvasva¹ óhatatlanul késztetést érez a magyar felsőoktatást szolgáló könyvtáros arra, hogy napi munkája közben megállva, a saját könyvtárának belső helyzetét és a rendszerben elfoglalt helyét is átgondolja. Nos, már az első lépésnél is falba ütközik a szándéka, hiszen viszonyítási alapra lenne szüksége. Nyomban felmerül azonban az a kérdés, hogy ha valamennyi magyarországi könyvtár fejlődése feltételezhetően egy irányba, a jövő évezred felé halad, akkor mi a különbség az önkormányzati közművelődési, az iskolai, a közép- és felsőoktatási (ez utóbbiak körében az egyetemi és főiskolai) könyvtárak között? Tudjuk persze, hiszen valamennyi könyvtáros álmában is sorolja: a fenntartó, a könyvtári környezet, az infrastruktúra, a gyűjtemény nagysága és összetétele, a használók köre, a személyzet szakmai felkészültsége, az állomány- és egyéb fejlesztések gazdasági-pénzügyi lehetőségei, hiszen ezek involválják az eltérést. Konkrét összehasonlításra persze adódna lehetőség, de nem valamennyi hazai könyvtárra vonatkoztatva.²

Kell-e használható könyvtárstatisztika?

A válasz egyértelműen igenlő. Minthogy azonban a rendelkezésre álló, az összehasonlítás alapjául szolgáló statisztikai adatok meglehetősen hiányosak,³ ma hazánkban átfogó elemzés elkészítése lehetetlen, talán nem is általában, de a felsőoktatási (szak) könyvtárakra vonatkozóan mindenképpen. Hiszen az e hálózatba tartozó 29 könyvtár közül, mindössze 2 főiskolai könyvtár adata szerepel, a szakkönyvtári statisztikában,⁴ holott mind az állomány nagyságát, mind a használók számát tekintve a kihagyottak sok esetben lényegesen magasabb mutatókkal rendelkeznek. A TEKE és SZAKMA köteteinek adatai között meg nem is szerepelhetnének a felsőoktatási könyvtárak.⁵ Persze az azért meglepéssel töltheti el a könyvtári adatokra kiéhezett állampolgárt, hogy helyettük a Pápai Textil Rt., a Zala Bútor Rt., a solymári PEMŰ vagy a zalakarosi Hotel Freya állományáról, működési körülményeiről képet alkothat ugyanúgy, ahogy a kis községi és fiókkönyvtárakéről is.

Tévedés ne essék! Nem azt fájlaljuk, hogy ezek s a többi e helyütt nem hivatkozott lakó- és munkahelyi könyvtárak működési adatai nyilvánosságot kaptak, hanem azt, hogy a főiskolai könyvtárakéra senki sem kíváncsi már évtizedek óta! Mintha nem is léteznének, mintha nem is lennének részei a magyar könyvtárügynek, jóllehet az állományuk és a használók száma esetenként meghaladja pl. a kisebb egyetemi könyvtárakét is. Ezért (is) meresztgetjük a szemünket, mint Andersen rendíthetetlen ólomkatonája, noha senki nem figyel ránk.

A kérdés ezek alapján az, hogy adatok hiányában hogyan lehet(ett) megrajzolni az általánosságok szintjén túllépve a magyar könyvtárügy fejlődési trendjét? A tragikomikus ólomkatona ismételten a szemét meresztgeti, de mindhiába!

Ki(k)nek kellene a főiskolai és kari könyvtárak?

A felsőoktatási törvény 2. Fej. 3.§ (2) bek. b) pontja előírja, hogy az egyetemnek „...megfelelő épülettel, intézményi könyvtárral, informatikai háttérrel...” kell rendelkeznie. Ez vonatkozik a főiskolákra is, ahogy a törvény 4.§ (2) bek. utal is rá.⁶

Megfelel-e ennek az elvárásnak valamennyi főiskola, vannak-e intézményi könyvtáraik? Szerencsére igen, hiszen a jogszabály 1. sz. melléklete 31 állami, 23 egyházi, valamint 5 magán-, illetve alapítványi főiskolát sorol fel. A Könyvtári Minerva legfrissebb kiadásának adatai szerint⁷ valamennyi hazai főiskolán működik könyvtár. A fenntartó intézmények ezeket az egységeket nem a törvény tisztelete miatt, a megfelelni akarásnak eleget téve működtetik, hanem azért, mert a könyvtárak hiánya a saját létüket is megkérdőjelezné. Nekik tehát kellene e háttérintézmények. (Egyszer érdemes volna ezek adatainak összehasonlító vizsgálatát is elvégezni.) Azt azonban kíváncsian várhatjuk, miként teljesíthető az 1997. évi CXL tvr. 97. § (2) bek., miként dolgozható ki szakmai követelményrendszer és normatíva⁸ a jelenlegi helyzet adatainak hiányában a főiskolai könyvtárakra?!

Nem hagyható szó nélkül ugyanakkor az sem, hogy az egykori főiskolai könyvtáraknak a néhány évvel ezelőtti átminősítése kari könyvtárrá nem feltétlenül jelenti a működésüket regisztráló adataik szerepeltetését a fenntartó egyetemi könyvtárakéi között. A Minerva nagyon eltérő képet mutat, hiszen azokban a

városokban, ahol a kari és a központi könyvtárak működésének azonos a helyszíne, az utóbbiak adataiból kikövetkeztethető, hogy statisztikai jelentéseikben figyelemmel vannak az előbbiekéké léteire is, és a sajátjukéhoz hozzáadják az előbbieké adatait. Más a helyzet azonban akkor, ha a kari könyvtárnak eltérő a működési helye. Ilyenkor az egyetemi könyvtárak (az anyaintézmény) statisztikai adatközléséből kimaradnak ugyanúgy, mintha önálló főiskolai könyvtárként működnek továbbra is.

Nos, ezek után úgy tűnik, hogy ezekre a könyvtárakra „csak” az intézményüknek és nem kevés olvasójuknak van szüksége, egyébiránt mintha nem is léteznének!

Az ólomkatona tehát ismét hiába meresztli a szemét, megint csak átnéztek a feje fölött!

A főiskolai könyvtárak helye az intézmények integrációjában

A napjainkban lejátszódó felsőoktatási integrációs törekvések nemcsak az intézményeket, hanem azok valamennyi egységét s így könyvtáraikat is érintik. Nem látható még valójában, hogy az integráció milyen előnyökkel és/vagy hátrányokkal jár. Egyszerűbb a képlet az azonos település bármilyen fokú felsőoktatási intézményeinek integrálódása esetében. Ilyenkor ugyanis megállapodás kérdése, hogy ki kit győz le, kebelez be vagy eufemisztikusan: ki hogyan működik a másiknak fölé- vagy alárendelten. (Ez utóbbi esetben talán majd nemcsak szolgáltató helyként, hanem adatszolgáltatóként is számításba veszik a főiskolai/kari könyvtárakat.)

S mi történik akkor, ha egymástól távoli városok különböző rangú felsőoktatási intézményei integrálódnak? A főiskolai könyvtárak akkortól már az egyetemek kari könyvtáraivá válnak?

Mi határozza meg a bizonyára ésszerű, mert gazdaságos(?) hierarchiát? Egyáltalán számolni kell-e a hierarchikus felépítéssel (erre már számtalan példa van) vagy egyenrangúak lesznek-e a tagok? Most még ez nem tudható. Az azonban igen, hogy az integráció mindezeknek a ma még meg nem válaszolható kérdéseknek ellenére is a felsőoktatás fejlődésének fontos (?) állomása (lesz). Addig azonban korainak tűnik a főiskolai könyvtárak manapság észlelhető diszkriminációja az egyre nagyobb számban kiírt pályázatoknál. Az alternatíva ma: egyetemi és/vagy megyei könyvtárakhoz való csatlakozás, közös pályázat benyújtásával. Mi lesz azonban az esetleges nyertes pályázattal abban az esetben, ha a ma aktuális integrációs törekvés az előmunkálatok ellenére is másként végződik? Nem jön létre például integráció az adott intézmények között, hanem az mással valósul meg, ilyen-olyan okok miatt. Vagy ezeken a problémákon felül kell emelkedni? A főiskolai könyvtárak, mivel meg akarnak felelni a külső elvárásoknak, energiájuk nagy részét arra fordítják, hogy itt is, ott is szeressék őket. A megyei könyvtárakkal az együttműködés egyszerűbbnek látszik, mert a hosszú évek alatt szükségszerűen kialakult/kialakított munkakapcsolatok következtében az eredményes közös pályázatok nyereséget jelentenek. Ugyanis azok birtokában mindkét fél a saját állományát fejlesztheti, mégpedig úgy, hogy a település könyvtárhasználói élvezhessék annak gyümölcsét.

Nos, ezekre tekintettel is bizonyára elfogadható, hogy a diszkriminatív pályázati kiírásokat célszerűnek látszik megszüntetni, mert ha közben tovább erősöd-

hetnek a főiskolai könyvtárak, az a későbbiekben az őket esetleg befogadó egyetemi könyvtáraknak is hasznára válik/válhat.

Az ólomkatona meg, éppen a fentiek okán, már nem csak a szemét meresztgeti, hanem szomorúan riszálja is magát abban a reményben, hogy most már tényleg odafigyelnek rá.

Egy (még) létező főiskola (még) önálló könyvtárának helyzete

A fentebb vázolt bizonytalanságok ellenére sem lesz talán érdektelen egy magyar főiskolai könyvtár ezredvégi állapotáról beszámolni.

Főiskolánk könyvtárára működésének kezdetétől az oktatott szakok igényeinek megfelelő gyűjtemény szervezése, a könyvtárszakos hallgatók számára megfelelő színvonalú gyakorlóhely biztosítása (feltárt állomány, differenciálódó szolgáltatások), a személyzet létszámának fejlesztése, az alapterület lehetőség szerinti növelése, a tanszéki kézikönyvtári állományok megszervezése és fejlesztése volt a jellemző, s ez a folyamat ma is tart.

A hasonló funkciójú főiskolai könyvtárakra való elkerülhetetlen utalások mellett az alábbiakban az adottságokat és a szolgáltatásokat vesszük sorba.

– Könyvtárak a felsőfokú képzés kezdetén

A magyar felsőoktatás történetének nem elfelejtendő korszaka az 1950-60-as évek fordulója, amikortól felsőfokú szintre emelték a tanítóképzést hazánkban. Intézményünkben 1959-ben, a képzés indításával egyidőben kezdett el működni a könyvtár is, egykori középfokú képző intézmények állományának roncsain.

Valamennyi akkor és később alapított pedagógusképző intézmény könyvtára a miénkkel közel azonos kezdetet mondhat magáénak, nemcsak a gyűjteménye, hanem az elhelyezése, a működési körülményei miatt is. Iskolai könyvtárak voltak/voltunk a javából, kinőve a középfokú képzés kereteit, próbáltak/próbáltunk a velünk szembeni elvárásoknak eleget tenni szolgáltatni, néhány ezres (esetenként akkor még feltáratlan) állománnyal, néhány tíz folyóirattal, s általában 1, jó esetben esetleg 2 könyvtárossal. Becsületesen, szorgalmasan kiszolgáltuk szerte az országban az intézményeinkben jelentkező 150-200 olvasónkat.

Az intézmények differenciálódása azonban nagyon gyorsan elkezdődött, s a tanítói szak mellett az akkori szombathelyi felsőfokú tanítóképzőben megindult az országban elsőként a népművelés–könyvtár szakos képzés 1962-ben. (Bár nem illett róla beszélni, de ez volt a kijáráások, a lobbyszás kezdete a felsőoktatásban.)

Tíz év múlva már a Pécsi Tanárképző Főiskola Kihelyezett Tagozata néven működünk, majd két év elteltével főiskolai rangot elnyerve vált intézményünk önállóvá.

– Az infrastruktúra

A főiskolai könyvtárak egykori, elfogadható működési körülményei mára már elérkeztek az ellehetetlenülés határáig. A tantermekből kinőtt, horizontálisan és/vagy vertikálisan megnövelt alapterületek nem alkalmasak korszerű könyvtári szervezet működtetésére. Amellett, hogy funkcionálisan nem könyvtári célra épültek, bármekkorára is sikerült az alapterületüket megnagyobbítani, az állomány növekedése és a használók számának emelkedése szinte szétfeszítette falaikat.

Főiskolánk könyvtára is áldozatául esett annak a könyvtárpolitikai koncepciónak, amely a felsőoktatás ellenében a közművelődést általában fontosabbnak tartotta mindennél.

Az ólomkatona abban az időben a fél lábán ugrálva hívta fel a figyelmet magára, és klubkönyvtárt szervezett saját könyvtárában meg író-olvasó találkozózt a mire tetszett gondolni az író úrnak, mikor megírta a ... jegyében! (Gondolta a fene, mondotta volt Arany János.)

A máig is érvényes normatíva szerint, bár külön a főiskolákra nem, csak az egyetemek könyvtáraitra vonatkozóan tesz javaslatot, a humán jellegű intézmények esetében is érvényesíthető, hogy az összkönyvtári térből egy olvasóra jutó kívánatos alapterület 1,5–1,6 m²/fő, nálunk azonban ez mindössze: 0,31 m²/fő!!

Ugyanakkor kívánatos lenne az olvasók 10%-a számára egyidejű helyben használatot biztosítani, 1 olvasóra jutó 2,5 m² -es alapterülettel.¹⁰ Könyvtárunkban jelenleg azonban egyidejűleg az olvasók 0,04%-a tudja használni az olvasóterme- ket, s az egy főre jutó alapterület: 0,089 m² [!!!]

Az állomány elhelyezését illetően sem jobb a kép, hiszen a szabadpolcainkon 250 kötet/m a terhelés akkor, amikor a normatíva 100 kötet/m-t tart megfelelőnek.¹¹ A tanszékekre és a gyakorló iskolába telepített állománytestek, valamint a kölcsönzésben lévő dokumentumok enyhítenek csupán ezen a nyomasztó helyze- ten. Nyári szünetben azonban csak a földön helyezhetők el a visszaszolgáltatót könyvek.

– *Az állomány fejlesztése*

A könyvtárunkat is érintő gazdasági megszorítások, a dokumentumárak emel- kedése, a kiadás féleségének növekedése, az információknak mint árunak megje- lenése, a piac globalizálódása – ha az állományfejlesztési stratégiánkat nem is, hiszen azt a gyűjtőkori szabályzatunk rögzíti – a lehetőségeinket mindenképpen behatárolják.

A több száz terjesztővel, illetve kiadóval kiépített üzleti kapcsolat már jó né- hány éve háttérbe szorította a könyvtárellátótól való szerzeményezést. Tíz évvel ezelőtt az éves gyarapodásnak ez kb. a 90%-át jelentette, folyamatos csökkenéssel ma 18–20% körüli. Okát nem a kínálat szűkülésében, sokkal inkább a minőség- ben kell keresni. Át kell csak lapozni az Új Könyvek számait, s rögtön ott a magyarázat. Az áltudományos, az asztrológiai, a természetgyógyászati vagy az ezoterikus irodalom, a rejtélyes jelenségekre magyarázatot adó és a mágiával fog- lalkozó nyomdatermékek, a rózsaszínű ponyva, az olcsó sikerkönyvek, a tisztá- zatlan szerzői jogú kiadványok vásárlói nem a felsőoktatásban keresendők. (A szerző néhány évvel ezelőtt magáncélú vizsgálódásba kezdett e területen, de mi- vel a kínálatot a magyar könyvtárak arculcsapásának tekintette, elkeseredésében az eredmények összegezését és közreadását nem végezte el.)

A beszerzés helyeinek sokasodása rajtunk kívül bizonyára másokat is arra ösz- tönzött, hogy a könyvpiaci kínálat áttekintésének korszerű lehetőségeit használja. Így vált a mi állományfejlesztő munkánk fontos segédeszközzé többek között az INDEX, az EFTAN adatbázisok on-line igénybevétele. Sajnos, a KELLO adatbá- zisának használata minden kísérletezésünk ellenére sem sikerült még ezideig.

Az állomány gyarapításának forrásai közül még manapság is a leghangsúlyo- sabb a főiskola éves költségvetésében biztosított beszerzési keret. Emellett a tan-

széki és könyvtári pályázatok: a PHARE, a Felsőoktatási Programfinanszírozási Pályázat, az Alapítvány a Magyar Felsőoktatásért és Kutatásért, a Soros Alapítvány különböző pályázata, a Felsőoktatási Könyvtárfejlesztési Pályázat jelentik a beszerzések további forrásait. Mindenképpen említésre méltó e területen még a kötelempéldány-szolgáltatásból való részesedésünk 1978-tól napjainkig. Bár nem ildomos beismerni, a hozzánk eljuttatott dokumentumoknak igenis van (volt!) állománykiegészítő funkciója. A Soros–Sabre ajándékkönyvek kínálatából való válogatási lehetőség pedig a külföldön (az USA-ban) megjelent értékes és drága szakirodalomhoz való hozzáférést tette lehetővé könyvtárunk számára. Ezeket a gyarapítási lehetőségeket egészíti ki a dokumentumoknak az a köre, amelyekhez kül- és belföldi cserekapcsolataink révén juthatunk hozzá. Könyvtári állományunk folyamatos és tervszerű fejlesztésében fontos szerepet vállal az osztrák kormány: az Österreichische Bibliothek alapításával és állományának folyamatos fejlesztésével nemcsak a főiskolán folyó képzést segíti, hanem a város polgárainak tájékozódását is. Ugyanígy a könyvtárunk keretében működő British Council Resource Centre anyaga is, amely a régió angol nyelvet tanító pedagógusainak ugyanúgy információk központja, mint hallgatóinknak.

A számos lehetőség ellenére azonban egyre csökken a beszerzett dokumentumok mennyisége, mind a féleségüket, mind a példányszámot illetően.

Amíg 1990–1994 között az éves gyarapodás átlaga 11 357 kötet volt, 1995–1997 között már csak 7481 kötet. (Saját költségvetési keretünkben az előző ciklusban éves átlagban 6672 kötet, 1995–1997 között 4755 kötet beszerzésére volt mindössze lehetőségünk.)

A beiratkozott olvasók (és nem a potenciális könyvtárhasználók!) számát figyelembe véve az 1 olvasóra jutó gyarapodási átlag 1990–1994 között 2,4 kötet volt, s ez az 1995–1997 közötti években 0,9 kötetre csökkent. (Milyen távolinak tűnik az elvárható 4–6 kötetes évi gyarapodás!)

Az 1 olvasóra jutó beszerzési keret 1990–1994 között 1634,- Ft volt, amely összeg 1995–1997 között 2856,- Ft-ra emelkedett, de közben a beérkezett dokumentumszám 1/3-ára csökkent.

Szomorúan konstatálhatjuk, bár ez nemcsak a főiskolai könyvtárakra jellemző, hogy a nemzetközi könyvtárstatisztikai adatokkal összehasonlítva a lemaradás ma már szinte minősíthetetlen.

Arra már hivatkozni sem érdemes, hogy a gyarapodás ideális mértékéhez képest hol is állunk ma. Hol van már a hallgatónkénti 80–120 kötet egy társadalomtudományi főiskola esetében¹², a jelenlegi 57 kötet/hallgatóhoz képest!

Az ölmektona most meg azért meresztgeti a szemét, hogy sírva ne fakadjon!

– *A könyvtár fontosabb szolgáltatási területei*

- A kölcsönzés és helyben használat mint alapvető szolgáltatás heti 51 óra időtartamban vehető igénybe. A használat intenzitását mutatja, hogy éves átlagban 1990–1994 között 3654 volt a könyvtárhasználók száma, a kölcsönzött dokumentumok mennyisége pedig: 48 kötet/fő/év. 1995–1997 között a 4975 könyvtárhasználó évenként és fejenként 66 kötetet kölcsönzött. Valószínűleg amiatt is, mivel a helyben használathoz nincs elég férőhely, a hallgató és oktató meg amúgy is a kölcsönkönyvtári használathoz szokott!

Az emelkedés azért is figyelemre méltó, mert az ugrásszerűen megnőtt hallgatói létszámot reprezentálja, hiszen külső használó nem vehette igénybe a szolgáltatásokat. Korlátozottan nyilvános könyvtárunk¹³ arra kényszerült, hogy önkényesen ugyan, de más lehetőséget akkor nem látva, 1996 őszétől zárt könyvtárrá minősítse magát. Egy teljes éven át csak az vehette igénybe a szolgáltatásainkat, aki valamilyen (hallgatói, oktatói, dolgozói) jogviszonyban állt az intézménnyel. Szombathely város önkormányzatának kérésére¹⁴ azonban ezt az állapotot felszámolva szolgáltatásainkat nyilvánossá tettük a város lakossága számára is.

- A könyvtárközi kölcsönzést nem csupán az olvasók minél színvonalasabb dokumentumellátása érdekében tartjuk a szolgáltatások egyik kiemelt területének, hanem egyfajta értékmérőnek is tekintjük. Az állományunk minőségét illetően az is fontos mérőszám, hogy az általunk kért (és megkapott), továbbá a könyvtárunktól kért (és általunk megküldött) dokumentumok aránya egyre inkább közelít egymáshoz. Ezt jelzik az 1990–1997 közötti időszakra vonatkozó statisztikai adataink is. Évenként átlagban összesen 533 dokumentum kérése, illetve továbbítása történt. Ebből az általunk kérték száma 323 db, s könyvtárunk 210 saját dokumentumot továbbított.
- A tájékoztatási tevékenységen belül a könyvtár szolgáltatásairól szóló általános tájékoztatás, az egyedi eseteket leszámítva, főleg csoportos formában történik. Minden tanév kezdetekor, általában tanszékek kérésére, a hallgatók (tanévenként általában 25–30 csoport, 1 v. 2 tanóra keretében) főleg a tájékozdási segédeszközök használatához kapnak eligazítást. A szaktájékoztatás főként irodalomkutatásra (kérés alapján általában kutató munkához) és célzott keresésre orientált (saját és külső adatbázisokban).
- A számítógépes szolgáltatások keretében saját könyvtárunk integrált katalógusának elérésén kívül (amely jelenleg 51 000 bibliográfiai rekordot tartalmaz) olvasóinknak lehetősége van a külső adatbázisok internetes elérésére, anyaggyűjtésre, böngészésre, a szükséges adatok letöltésére. Az előfizetettek közül különösen sokan használják és kedvelik az olyan bibliográfiai adatbázisokat, mint pl. a PRESSDOK+HAZ, az MPI, a TU, a MANCI, vagy a FSZEK Irodalmi és szociológiai adatbázisa, a többi e helyütt fel nem sorolttal együtt. A teljes szövegű adatbázisok közül különösen a Magyar Elektronikus Könyvtár, a Magyar Törvénytár, a HVG közkedveltek. A multimédia adatbázisok egyre növekvő használatát a hallgatók által felvett szakok mellett az egyéni érdeklődésük is motiválja.
- Minthogy a használók képzését kifejezetten könyvtári feladatnak tekintjük, a tájékoztatási tevékenységből nőtt ki az a tanórák keretében (ugyancsak tanszéki kérésre) megtartott csoportos foglalkozási forma, amely főként egy-egy szakterület szakirodalmi forráshasználatába vezeti be a főiskolai hallgatókat. Így is maradtak azonban fehér foltok, és végső soron, mivel tantervi háttérük nem volt, illegális könyvtári tevékenységnek számítottak.¹⁵ A főiskola valamennyi I. éves hallgatója számára kötelező stúdium keretében, a tanári mesterségre való felkészítés és a szá-

mítógépek használatának általános ismerete mellé, 1998 őszétől önálló blokként épül be a könyvtári információszerzés technikájának tanítása is. A 60 órás időkeretből 15 órát fordíthatunk a használók képzésére, most már legálisan, a főiskola tanácsa által szentesítve. A hosszú évek óta tartó küzdelmünk nem volt tehát eredménytelen!

– *Főiskolánk könyvtárának számítógépes infrastruktúrája*

A funkcionálisan nem megfelelő épületadottságok, a széttelepített állománytestek miatti körülményes dokumentum hozzáférési lehetőség s nem utolsó sorban a dezintegrált könyvtári ellátóhelyek miatti gazdaságtalan működés is motiválta a számítógépes fejlesztést könyvtárunkban. A pénzügyi alapokat pályázatok segítségével teremtettük elő, s a célunk az volt, hogy más könyvtárakban már kipróbált, jól működő rendszert vásároljunk meg. Így esett a választásunk az ALEPH integrált könyvtári rendszerre 1994-ben, amely azóta is kiszolgálja mindazokat a munkaterületeket, amelyek működtetéséhez szükséges modulokat be tudtuk vezetni. Eredménye nemcsak a könyvtári ügyvitelben, hanem a szolgáltatások területén is lemérhető.

- Jelenleg az OPAC, a gyarapítási, a folyóirat-kezelési, a katalogizálási modulok működnek. A soron következő fejlesztések között kiemelt feladatnak tartjuk a kölcsönzési modul bevezetését.
- Az integrált könyvtári rendszer tartalma: könyvállomány, a főiskolán készített szakdolgozatok (1990-től), oktatóink publikációi (1984-től) és a folyóirat-állomány. Az 1996-tól a feldolgozott dokumentumok csak online kereshetők, hagyományos katalógusainkat attól az évtől lezártuk.
- Állományfejlesztési és feltáró munkánkat nagy mértékben segíti az, hogy OSZKÁR tagként nemcsak a dokumentumok bibliográfiai adatainak behasonlítását végezhetjük el, hanem folyamatos adatletöltéssel, másolással is gyorsíthatjuk azt. A NEKTÁR és az MNB CD-ROM napi használata ugyancsak az integrált rendszer adatfeltöltésében játszik jelentős szerepet. A KÖZELKAT-ot főleg dokumentumkeresésre használjuk, különös tekintettel az állományfejlesztésre, a megrendelések előkészítésére.

Számítógépparkunk kihasználtsága maximális, hiszen nemcsak az ügyviteli és tájékoztatási munkában alkalmazzuk, hanem a mintegy 4 és félezer olvasó nagy része is szívesen használja. Ennek azonban sajnos korlátot szab egyfelől a kevés gép, másfelől pedig azok elavultsága, lassúsága is sokszor akadályozza az on-line kereséseket.

Ez a korszerűsítés is a közeljövő feladatai között szerepel.

A könyvtár személyi állománya 23 felsőfokú végzettségű könyvtárosból és 4 könyvtártechnikusból áll, akik öt működési helyen, csoportszervezetben végzik munkájukat. Tülszerezték a könyvtár munkatársai, hangzott el nem egy alkalommal, de mindig az intézményen kívülállók véleményeként. A szakirodalom s a normatíva ajánlásait figyelembe véve jogosnak is tűnhet ez a megállapítás, viszont, tekintettel a könyvtárunk funkciórendszerére, egyetlen szakképzett munkatársról sem tudunk lemondani, mivel a szolgáltatásokban és a könyvtár működését biztosító egyéb szakterületeken kívül részt vesznek az oktató munkában (Információ-

technológia-adatbázisok c. tantárgy, gyermek- és ifjúsági irodalom oktatása, a könyvtár-informatika szakos hallgatók gyakorlati képzése, a használóképzés elméleti és gyakorlati óráinak megtartása, stb.) csakúgy, mint ahogy alkalmanként a különböző szakmai bizottságok munkájában is. Az ALEPH moduljainak alkalmazásához elengedhetetlen tréningeket is egyik kollégánknak vezet rendszeresen az ország különböző részeiben, a rendszert alkalmazó könyvtárakban. Könyvtári rendszerünk ellátóhelyeinek bővítéséhez pedig (mint pl. a British Council Resource Centre, a Történelem tanszék, vagy a Gyakorló Iskola és Gimnázium könyvtára) pl. a könyvtár igazgatója készítette el a terveket. Egyéb, a szakmához kapcsolódó tevékenységnek tekintjük pl. a Savaria University Press ügyvezetői teendőinek ellátását, szerkesztői feladatok elvégzését is.

- A könyvtár fejlesztésének stratégiai tervében megfogalmazott, a jövőre vonatkozó elképzeléseink között prioritást élvez az olyan fenyegető veszélyek elhárítása, mint a dokumentumok egyre csökkenő példányszáma, a használat körülményeinek romlása, a távoli elérhetőségünk korlátozódása, az informatikai feltételek rosszabbodása vagy a raktározási kapacitás szűkülése. Ezek megoldására nagyon sok pénzre lenne szükség, a források azonban ma még nem ismertek. De megoldatlan az állomány védelme s a kölcsönzési modul bevezetésének hiányában a kölcsönzés technikájának lassúsága ugyanúgy, mint a korlátozott helyben használati lehetőségek száma is.

Pedig a könyvtárunk csak abban az esetben lesz képes az oktatási színvonal érdekében a hatékony használatot biztosítani, ha javulnak a működési (elhelyezési) feltételeink, ha megvalósulhat a teljes automatizálás (az integrált könyvtári rendszer valamennyi moduljának alkalmazásával), ha a telekommunikációnk fejleszthetővé válik, és a szükséges dokumentumok megfelelő példányszámával rendelkezünk.

Ezek miatt is tartjuk fontosnak azt, hogy az ad hoc jellegű együttműködési alkalmak helyett tényleges szolgáltatási és állományfejlesztési együttműködés alakuljon ki nemcsak Szombathely megyei jogú város könyvtáraival, hanem az integráció keretében a Soproni Egyetem Könyvtárával is.

Méltatlan lenne tehát ezek után megfelekedezni arról, hogy „egyik katona szakasztott olyan volt mint a másik, csak a huszonötödik különbözött valamennyire a többitől: fél lába volt, mert öt öntötték utolsónak, s két lábra már nem futotta az ólomból. De fél lábán is éppen olyan szilárdan állott, mint társai a két lábukon.”¹⁶ Ennek tudatában mostantól fogva ne nyugodjunk bele tehát, hogy az ólomkatona sóvárgón meresztigesse a szemét, hanem hagyjuk, hogy a jövő évezredet is megérje. (Talán hasznosítható lesz valamire!?)

Tóthné Király Katalin
a BDTE Központi Könyvtár
igazgatója

JEGYZETEK

1. Vö. Tuulikki Nurminen: Az egyetemi könyvtárak az információs társadalom kihívásai előtt – csökkenő gyűjteményi alapokkal. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 1998. 3. sz.
2. Legutoljára egy évtizede készült 22 főiskolai könyvtárra vonatkozó helyzetelemzés. Vö.: Tóth Gyula: A pedagógusképző főiskolai könyvtárak helyzete, modellje, együttműködése. A Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola Könyvtári Tanszékének és Könyvtárának a 105/1987. MM. sz. alatt regisztrált tárcaszintű kutatásáról szóló beszámolója. Szombathely, 1991. BDTF soksz. 127 p., továbbá: Tóth Gyula–Tóthné Király Katalin: A pedagógusképző főiskolai könyvtárak a felsőoktatási könyvtárak működéséről szóló útmutató tükrében. In: Könyvtári Figyelő, 1991. 2. sz. 210–218. p.
3. Vö. Sonnevend Péter: A magyar könyvtárak a rendszerváltozás éveiben: statisztikai elemzés. = Pécsi Könyv- és Infotár, 2. évf. 1997. 5. sz. 2–20. p., valamint a tanulmány befejező része = uo. 6. sz. p. 14–16.
4. Vö. Statisztikai tájékoztató. Közgyűjtemények. Kiadói tevékenység. 1993. Kiad. az MKM. Bp. 1995. 46–48. p.
5. Vö. TEKE és SZAKMA: Könyvtári statisztikák. 1995. Bp. 1996. OSZK–KMK. 94 p.
6. A felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény egységes szerkezetben az 1996. évi LXI. törvény rendelkezéseivel. Bp. 1996. Nemzeti Tvkkiadó. 3. p.
7. Vö. Könyvtári Minerva 1996. 1–3. köt. Bp. 1997. OSZK–KMK. a főiskolai könyvtárakra vonatkozó adataival.
8. Vö.: 1997. évi CXL törvény (M. K. 1997. 112. sz.) VII. rész 97. § (2) bek.
9. 204/1984. (Műv. K. 14.) MM sz. útmutató a felsőoktatási könyvtárak működtetéséhez.
10. Uo.
11. Uo.
12. Uo. a 3.1. pont alatt.
13. Uo. a 3. pontban: Jellege szerint a főiskolai könyvtár korlátozottan nyilvános könyvtár.
14. Együttműködési megállapodás Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzata és a Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola között. Szombathely, 1997. november 10. III. fej. 5. bek. (BDTF Könyvtárának irattára).
15. Bővebben ld. Tóthné Király Katalin–Kovács Mária: A pedagógusjelöltek felkészítése az információszerzésre és kezelésre. Könyvtári feladat-e a használatképesség? In: Könyvtári Figyelő 7. (43.) 1997. 4. sz. 705–714. p.
16. Andersen, Hans Christian: A rendíthetetlen ólomkatona. In: Uó: Mesék és történetek. Bp. 1959, Európa. 124. p.

A könyvtár mint nonprofit szervezet menedzsmentje

1. Miért fokozódik az érdeklődés a világon a nonprofit szervezetek iránt?

Napjainkban mind gyakrabban jelennek meg cikkek, tanulmányok a nonprofit szervezetekről a különféle szaklapokban. A kérdést felületesen szemlélve, de a hazai helyzet ismeretében sokan ezt kizárólag a költségvetési források beszűkülésével és az állami szerepvállalást mérséklő törekvésekkel, igényekkel magyarázzák. Nyilván ha csak a napi gondjainkat és a gazdaságpolitikai törekvéseket tekintjük, ez az összefüggés elégséges és ésszerű magyarázatnak tűnik. **Érdekes megfigyeléseket tehetünk azonban, ha a nonprofit kérdéssel behatóbban foglalkozunk.** Ugyanis ekkor két fontos mozzanat feltétlenül szembe fog tűnni:

- a világon általában fokozódik az érdeklődés a nonprofit szervezetek és a nonprofit elméletek iránt;
- a nonprofit elméletek többsége az USA-ban született (vagyis abban az országban, ahol nem valószínű, hogy a hazai helyzetre ésszerűnek tűnő magyarázat elégséges volna).

Vajon milyen okok miatt kerülhettek napjainkra az érdeklődés középpontjába a nonprofit szervezetek?

Megítélésem szerint a nonprofit jelenséget magyarázó elméletek és ezek alakulása, fejlődése jól sejtetik a kérdésre adható választ.

A nonprofit szervezetek szerepének és gazdasági jelentőségének magyarázatára sok különféle elmélet, okfejtés született.

Egymástól viszonylag jól elhatárolható irányzatokként azonban négy elmélet (elmélet-csoport) határozható meg. Természetesen ezen elméletek sem teljesen mentesek némi átfedéstől, azonban kétségtelen, hogy magyarázataik középpontjában egymástól eltérő jelenségek kapnak kiemelt hangsúlyt.

Az említett irányzatok a következők:

a) „a közjavak biztosításának” elmélete

Eszerint – nagyon leegyszerűsítő megfogalmazásban – a nonprofit szektor a „piac kudarcának” és a „kormány kudarcának” ellentmondását hivatott felol-

¹ Közjavakon közgazdasági értelemben olyan dolgokat értenek, amelyek vonatkozásában:

– a fogyasztásuk során nincs versengés;

– minden fogyasztó számára felhasználhatók;

– a vonatkozó javak egyénileg nem „utasíthatók vissza”.

(Ilyen javak pl. a játszótér, a világtótorony, a tiszta levegő, a környezet, stb. Természetesen a nonprofit szektor által szolgáltatott dolgok többsége a fenti „klasszikus” kritériumoknak nem minden tekintetben felel meg. Így – ez utóbbiakra – született meg a „közjóság” kifejezés. A közjóság felhasználója elvben szintén valamennyi állampolgár lehet, azonban az esetek többségében inkább az állampolgárok hol kisebb, hol nagyobb – a közjóság jellege szerint viszonylag jó artikulálható – csoportja.)

dani. A piac kudarcán általában azt értik, hogy a piaci alapon működő gazdasági szereplők – profit termelők – számára nem éri meg a közjavak termelésével foglalkozni, mivel az ún. potyautasok² miatt nincs e javak iránt gazdaságos termelést biztosító fizetőképés kereslet. A kormány kudarcá viszont azt jelenti, hogy a kormány mint a közjavak „termelésének” (termeltetésének) felvállalója túlságosan messze áll a fogyasztótól ahhoz, hogy „testre szabott” kínálatot tudjon teremteni. Így gyakori, hogy célirányosan előállított közjavak az arra igazán rászorulóknak indokolt igényeit sem mindig megfelelően elégítik ki.

b) „a szerződéses kapcsolatok kudarcának” elmélete

Tulajdonképpen a „piac kudarcának” arra a sajátosságos esetére értelmezhetően született, amikor a vásárlók nem rendelkeznek megfelelő és teljes körű információkkal ahhoz, hogy optimális fogyasztási döntéseiket meghozzák. Ekkor tulajdonképpen az előbbi elmélet által leírtakhoz hasonló eset áll elő. Vagyis az, hogy a profitorientált cégek nem tudják azon az áron és mennyiségben előállítani termékeiket vagy szolgáltatásaikat, amit egyébként a társadalmi hatékonyság megkívánna. (Tipikus esetei ennek pl. a médiaszolgáltatók, a szociális gondozás, betegápolás, stb.)

c) a „történeti” vagy „kínálati oldalra alapozott” elmélet

Ez az elmélet arra a tapasztalati tényre alapozott, amely szerint a nonprofit szervezetek többsége olyan – történeti, kulturális, vallási, ideológiai, stb. – értékeket is képvisel és ezek prioritásával vonzza magához ügyfeleit, amelyekre egy klasszikus profitorientált szervezet nem lehet tekintettel, viszont ezeknek a szempontoknak a társadalmi értékek és a konform-érzet szempontjából nagy jelentőségük van.

d) „a közszolgáltatásokban kialakult partneri viszony” elmélete

A közpénzek gyakorlati felhasználásában – a szóban forgó elmélet szerint – a kormány célszerűen olyan külső szolgáltatásokra (nonprofit szervezetekre) támaszkodik, amelyek szolgáltatásai sokkal személyre szabottabbak tudnak lenni (következésképp hatékonyabbak is!), mint amelyet az állami intézmények tudnak (tudnának) nyújtani. Ez utóbbi ténynek közvetlen haszna is van. Mégpedig az, hogy a kisebb és rugalmas nonprofit szervezetek nem szüntetik meg (nem iktatják ki) a piaci versenyt, így nem akadályozzák a költségekkel való ésszerű, hatékony gazdálkodást sem.

Az előbbi elméletek sokrétűsége és árnyalt problémamegközelítési módjai önmagukban is jól érzékeltetik, hogy a világban a nonprofit kérdés kutatása és kezelési lehetőségeinek kapcsán többről van szó, mint az elosztható, a közjavakra költhető állami pénzek hatékonysági gondjairól, netán forráshiányainak korrigálását kereső utakról. Szemléletmást egyre inkább a piacgazdaságok hiányosságairól, illetve az ezen gazdaságok által termelt antagonisztikus ellentmondások – további halogatást már nehezen tűrő – halmozódó társadalmi problémáiról, illetve az új évezred kihívásairól. Mindezeket már nem lehet a piacgazdaságok hagyományos gazdálkodási elméleteivel és módszereivel kezelni.

² A „potyautasok” köre azokból a polgárokból kerül ki, akik ugyan képesek lennének a közjavak többségét megfizetni, azonban – épp a javak elérhetőségénél és jellegénél fogva – azokhoz ingyen is hozzá tudnak jutni, így nem hajlandók értük fizetni.

A nonprofit kérdés különös aktualitását – megítélésem szerint – közvetlenül az alábbi tényezők hordozzák:

- az ezredforduló után a „tudás évezrede” következik. Ez – többek közt – azt is jelenti, hogy kitüntetett jelentősége lesz mindazon szolgáltatásoknak, amelyek ezidáig meghatározóan a közjavak szolgáltatási kategóriáiba tartoztak. (Pl. az általános műveltség megszerzésének hordozói: klasszikus és új típusú iskolák, könyvtárak, tele-házak, stb.);
- fokozódik, egyre gyakoribbá válik a „szerződéses kapcsolatok kudarca” jelenség. Az információs társadalom beköszöntével ugyanis különféle informatikai és tudásszolgáltatásokba ágyazott, igen széleskörű (szinte egyénre szabott) termékek felértékelődése és az azokra irányuló tömeges társadalmi igény megjelenése várható. Ez utóbbiaktól önmagában is a „szerződéses kapcsolatok kudarca” jelenségének felerősödése várható. (Hiszen a bonyolult tudásszolgáltatásokba ágyazott termékek és szolgáltatás-kínálatok között mind a potenciális vevő, mind az eladó számára egyre nehezebben biztosíthatók a profitorientált vállalatok hatékony működésének nélkülözhetetlen mozzanatát jelentő, átlátható és korrekt piaci alku feltételei. Így többek közt pl. az, hogy a fogyasztónak a vásárlás előtt módjában álljon alaposan összehasonlítani a különböző vállalatok termékeit és árait, stb.)³
- a világ bajaiából való kilábalás egyetlen alternatívájaként a kizárólagos „profit-elvűséget” fel kell, hogy váltsa a vállalatok céljaiban a több, különféle érték követelésének, teljesítésének igénye (pl. a környezetkímélés, a szociális érzékenység, stb.) is. Ez utóbbi problémák tulajdonképp a „kínálati oldalra” alapozott nonprofit elméleti irányzat elképzeléseit erősítik, amelyek szerint a szervezetnek, ha bizonyos értékeket szolgálni vagy megerősíteni akar, azokra a ráfordításaiban áldoznia kell, miközben ezeket a plusz ráfordításokat az áráiban nem érvényesítheti.

---

³ Megjegyzés: A könnyebb érthetőség kedvéért csupán egyetlen példát vegyünk! Tegyük fel: egy ipari kutató intézet szeretne megbízni egy könyvtárat bizonyos speciális szaktemák figyelmével és azoknak sajátos igényű X, illetve Y szempontok szerinti feldolgozásával. Ez utóbbi szolgáltatás természetesen pl. egy egyetemi könyvtár klasszikus „közjó-szerű” szolgáltatásaiba már nem fér bele, így a megrendelő számára voltaképp akár a világ valamennyi könyvtára számításba jöhetne, hiszen az informatikai világháló elvben bárhová biztosítja az elérhetőséget. Azonban ez esetben a szolgáltatás tisztán vállalkozói alapra helyezése is csorbát szenvedne. Ugyanis a „tisztán” profitorientált korrekt piaci alkuhoz az alábbiak is hozzátartoznak:

– a fogyasztónak a vásárlás (megrendelés) előtt módja van a különféle szolgáltatók termékeit és árait alaposan összehasonlítani;

– a megrendelő és szolgáltató között pontos, egyértelmű megállapodás születik, amely rögzíti azt, hogy a szolgáltató milyen árérték arányú és minőségű szolgáltatást köteles adni;

– a teljesítés után a megrendelő ellenőrizni tudja, hogy a szolgáltató maradéktalanul betartotta-e a szolgáltatásokra vonatkozó szerződést.

Nyilvánvaló, hogy itt a „szerződéses kapcsolatok darcának” olyan klasszikus esetével állunk szemben, ahol a nonprofit alapú működés nagyobb bizodalmat válthat ki a megrendelőben, hiszen ez utóbbi típusú szervezetnek nincs oka arra, hogy kihasználja a megrendelőnek a nehezen definiálható és strukturálható feladat jellegéből származó kiszolgáltatottságát, és olyan árat szabjon, amely „extra-extra” profitot jelenthetne az igény teljesítője számára.

2. A profit és a nonprofit szervezet megegyező és eltérő vonásai

Az egyes elméletekkel összefüggésben különösképpen érdekes megvizsgálnunk, hogy ténylegesen milyen jellegű és mértékű eltérések léteznek a profit és a nonprofit szervezetek között. Ez utóbbi két szempontból különösképp figyelemreméltó:

- a) a köznapi felfogás a kétféle típusú szervezetet szinte antagonisztikusan eltérő jellemzőkkel ruházza fel, sugallva ezáltal azt is, hogy az egyik világból a másikéba nincs és nem is lehet átmenet, „átvezető híd”. (Így nem véletlen, hogy még a közgazdász szakma is gyakran az „élhetetlen balekok” vagy az oktalan pazarlók, jó esetben a nemes célokért küzdő, de a világ realitásaitól elrugaszkodott idealisták gyülekezetével azonosítja a nonprofit szférát);
- b) azokon a pontokon, ahol ténylegesen tapasztalhatók eltérések, vajon lehet-e és hogyan, milyen módszerekkel az egyes szervezetek (pl. könyvtárak) résztvevőit és vezetőit a hatékony nonprofit működésre és menedzsmentre felkészíteni, ill. meglévő felkészültségüket fokozni?

Megkérdezhetjük: valóban nonprofit-e a nonprofit szervezet?

A köznapi felfogás szerint az a nonprofit szervezet, amely nem termel nyereséget. Valójában azonban nem arról van szó, hogy a nonprofit szervezet nem termel nyereséget, hanem arról, hogy:

- nem a nyereség termelése képezi elsődleges célját; továbbá
- amennyiben a nonprofit szervezetnél nyereség képződik, azt a szervezet céljaira és nem osztalék fizetésre használják fel (tehát visszaforgatják a cégbe).

Következésképp a nonprofit szervezetet tulajdonképpen felfoghatjuk úgy is, mint a profitorientált szervezet egy olyan „speciális” esetét, amelynek:

- nem a nyereségtermelés az elsődleges célja;
- a termelt nyereség kizárólag fejlesztési (cégépítési) célokra fordítható.

3. Mi indokolja, hogy a könyvtárak nonprofit szervezetté alakuljanak, miként menedzselhető ez az átalakulás?

Természetesen nem véletlen, hogy egyre többször hangzanak el érvek (olykor természetesen ellenérvek) a könyvtárak nonprofit szervezetté való átalakulása mellett. Ennek a közvetlen fő oka ugyanaz, mint más hasonló szervezetek esetében is, vagyis az állami szerepvállalás csökkenése, a költségvetés pénzforrásainak beszűkülése. Azonban az is kétségtelen, hogy mind több könyvtár vezetése ismeri fel azt, hogy a könyvtár a jövőben minden bizonnyal sokkal hatékonyabb módon működtethető, ha nem marad az, ami volt, vagyis kizárólag költségvetési szervezet.

Mi minden indokolja még az átalakulást?

- a) Elsősorban a kor, amelyben élünk, az *informatikai szolgáltatások kiszélesedésével* megjelenő legújabb vívmányok. A könyvtár eredeti funkciói szerint a felhalmozott emberi tudás és kultúra hordozója, dokumentumai gyűjtésének, rendszerezésének és őrzésének, továbbá rendelkezésére bocsátásának helye. A könyvtárakkal szemben várhatóan új szolgáltatási igények is megjelennek.

Így mindeme klasszikus funkciók minden bizonnyal ki kell, hogy egészüljenek majd – az informatika századának megfelelően – olyan plusz információs szolgáltatásokkal is, amelyeket a könyvtárak adottságaiknál fogva (lévén jelentős nemzeti információs vagyon birtokosai) jó minőségben képesek biztosítani mindazoknak, akik azt igénylik.

- b) A „tudás évezredének” fő jellemzőjeképp az információ, a tudás közvetlen termelési tényezővé lesz. Ez a tény nemcsak a tudást értékeli fel, de annak egyik fő letéteményesét, a könyvtárat is. Ezzel összefüggésben a könyvtár legújabb igények szerinti funkciói további olyan új funkciókkal is kiegészülnek, amelyek közvetlenül a versenyszférához tapadnak majd.

Így a könyvtár – korszerű igényekkel kiegészülő – komplex funkciói az alábbiak szerint állnak össze:

- közhasznú funkciók (információk, esztétikai élmények, rekreációs lehetőségek szolgáltatása);
  - vállalkezési típusú funkciók (egyévre szabott információs szolgáltatás, tanácsadás, témafigyelés, kötészet, stb.).
- c) Az információs technológiák alkalmazásával potenciálisan kiszélesedő (kiszélesíthető) könyvtári szolgáltatások kínálati portfóliójának kialakításában sokkal nagyobb szabadságfokot, a könyvtárhasználó kliensekhez rugalmasabb alkalmazkodást tehet lehetővé a nonprofit alapon való működés és finanszírozás, mint az ennél jóval merevebb kereteket jelentő költségvetési szervezeti jelleg. Ez a rugalmasság a könyvtárak hosszabb távon való sikeres fennmaradásában is fontos tényező lehet, hiszen – mint az köztudott – a nonprofit szférától sem idegen a verseny.

A fenti tényezőkkel összefüggésben egyértelműnek látszik, hogy a *könyvtárak többsége számára a jövőben a nonprofit működés lesz a célszerű megoldás, a járható út*. Ehhez azonban bizonyos fontos átalakulások nélkülözhetetlenek a működésben, a pénzügyi gazdálkodás rendszerében, stb. A legmeghatározóbb változásnak azonban a könyvtár vezetésében kell végbemennie, amelynek fontos mozzanata az átmenet, a könyvtár vezetésének menedzsmentté való átalakulása.⁴

4. Milyen a nonprofit szervezet menedzsmentje?

Amint a profit és a nonprofit szervezet összehasonlításából is kitűnik, léteznek ugyan különféle eltérések a kétféle szervezet típusában, azonban ezek az eltérések a legkevésbé sem a menedzsment felkészültségében jelentkeznek. Következésképp tehát a nonprofit szervezet sikeres menedzselése azon (is!) múlik,

---

⁴ Sokan gondolhatják azt, hogy ez valami nagyon új és eddig még „járatlan” utat jelent. Bizonyos értelemben természetesen igen. Azonban vannak nagyon is jól használható analógiák, más területen meglévő tapasztalatok hasznosításának lehetőségei. Pl. a versenyszférában is létezik ehhez hasonló átmenet a szervezeti életciklushoz kötötten, mégpedig abban az életszakaszban, amikor a vállalkozás növekedésnek indul, kinövi a vállalkozó „személyes kereteit”, s csak akkor tud(hat) tovább fejlődni, ha a cégen belül létrejön a profi menedzsment, és intézményesülnek fontos vezetési, vállalati funkciók.

hogy a profitorientált szervezetek menedzsment tapasztalatait, profizmusának mesterfogásait mennyire képes – természetesen a nonprofit szervezet céljaiból fakadó sajátosságok értelmezése mellett – hasznosítani, ha kell adaptálni.

4.1 A menedzsment tevékenység minőségének, sikerének sine qua nonja

A menedzsment tevékenység minősége szempontjából a legmeghatározóbb az, hogy mennyire képes a menedzsment:

- a rábízott vagyont hasznosítani;
- a rendelkezésre álló erőforrások ésszerű felhasználását különféle optimális kombinációkkal megvalósítani;
- a szervezeti működéshez olyan feltételeket teremteni, amelyek a hatékonyságot szolgálják.

A menedzsment tevékenység a menedzsment ún. alapfunkcióin keresztül valósul meg.

Ezek az alapfunkciók a következők:

Funkciók	Sikeres megvalósulásuk szervezeti követelménye:	Időtartam
– szolgáltatás (termelés) végzése, azaz a zavartalan forgalom biztosítása;	a cég hatékonysága	RÖVID TÁVON
– adminisztráció (a tag értelemben vett adminisztráció a cég ütemes, rendszeres és rendszerezett, rutinszerű működését – az ún. vegetatív működést – hivatott biztosítani);	a cég sikeressége	RÖVID TÁVON
– alkotás és kockázatvállalás (azaz a vállalkozói funkció, amely észleli a szervezet szükséges változás-irányait, megfogalmazza és felkészíti a szervezetet a változásokra);	a cégnek – „az események elé vágó” – hatékonysága	HOSSZÚ TÁVON
– integrálás (a jó értelemben vett kölcsönös függőség, a vállalati kultúra és organizáció életrehívásával a múlt, a jelen és a jövő folytonosságának biztosítása);	a cég sikeressége, organikus alkotókultúrájának megőrzése	HOSSZÚ TÁVON

A fenti alapfunkciók egyúttal a menedzsment tevékenységek és döntések dimenzióit is alkotják, a következők szerint:

– mit tegyünk? (TERMELÉS, SZOLGÁLTATÁS) – hogyan tegyünk? (ADMINISZTRÁCIÓ) – mikor (és miért) tegyünk? (ALKOTÁS ÉS KOCKÁZATVÁLLALÁS = A VÁLLALKOZÓI FUNKCIÓK) – kik tegyék? (INTEGRÁLÁS)	(tulajdonképp arról döntenek, hogy épp aktuálisan mi szolgálja a cég érdekét); (arról van szó, hogy az adott időben mi a helyes lépés és intenzitás); (a cégre vonatkozó döntés „időzítését”, illetve annak konzekvenciáit, intézkedéseit a döntési helyzet okából vezetik le, vagyis a szervezet stratégiai lépéseit tervezzik meg); (a változtatás, a megváltozás szereplőiről, a további integrálás időbeli ütemezéséről és letéteményeseiről döntenek).

A következőkben az előbbi funkciókat a vizsgált témánk szerint megpróbáljuk a könyvtárakra kiterjeszteni.

4.2. A menedzsment alapfunkciók könyvtárakra értelmezett összefüggés-modellje

- Mit tegyenek? – Szolgáltatást végeznek, az alaprofil működtetését. (Az információs, esztétikai élményszerző, rekreációs szolgáltatást értjük ezen).
- Hogyan tegyék? – Adminisztrálnak és gazdálkodnak. (E tevékenységek alapvetőek, kissé függetlenül attól, hogy milyen jellegű szervezeten belül végzik, hiszen mindenütt fontos a nyilvántartás és adatbázis-kezelés, a számvitel, a pénzügy, stb.)
- Mikor tegyék? – E kérdés felvetése kapcsán tervezik meg a még nem létező, de a jövőben várható igényként felmerülő, újfajta könyvtári szolgáltatásokat. (Ez utóbbiak meghatározásánál lényeges az „időzítés”, továbbá, hogy a különféle könyvtári szolgáltatások ésszerű, a közhasznúságnak nem ellentmondó, hatékony kombinációi jöjjenek létre.)
- Kik tegyék? – E pontra a megfelelő könyvtár-szervezetet (munkamegosztás, kooperáció) alakítják ki, illetve gondoskodnak arról a folyamatról (szervezetterjesztés), amelynek keretein belül az esetlegesen nélkülözhetetlenné váló változások (a szervezet, a szolgáltatások új jellege által igényelt szervezeti kultúra-váltások, stb.) végrehajthatók.

5. Hogyan alakítható át a könyvtár nonprofit szervezetté?

5.1. A könyvtár nonprofit szervezetté alakításának módszertani folyamata

Amint arról már az előző pontban említést tettem, a könyvtárak nonprofit szervezetté alakításának folyamata kapcsán célszerűnek látszik, ha felhasználjuk a profitorientált szervezetek fejlett elméleteit és tapasztalatait, s ahol lehet, megfelelő analógiákra alapozva igyekszünk értelmezni és felhasználni azokat.

Első lépésként máris kézenfekvőnek tűnik, hogy a könyvtár nonprofit szervezetté alakulását mintegy változás-menedzsment problémaként, következőképp változás-menedzsment folyamatként fogjuk fel.

A következő lépésben az a módszertani fogás tűnik célszerűnek, hogy keressünk a profit-célú szervezetek életciklusában olyan változási, átalakulási helyzetet, amely horderejében legalább akkora jelentőségű, mint a költségvetési szervezeti létből a nonprofit létebe való átlépés, továbbá ahol az átalakulás jellegében van még az analógia felhasználhatóságához elégséges tartalmi hasonlatosság is. Ez az átmenet pedig a versenyszféra vállalatainak életében – amint erről az előzőekben már tettem említést – a szervezeti életciklus folyamán belül az a meghatározó életszakasz, amikor a vállalkozás növekedésnek indul. Ekkor a cég kinövi a vállalkozó „személyes kereteit”. A vállalkozás további fejlődéséhez (sőt gyakran életben maradáshoz is!) nélkülözhetetlenné válik, hogy létrejöjjön a profi menedzsment és szervezet, amikor intézményesülnek a vállalati, valamint a vezetési funkciók.

Az előbbieken körvonalazott – a piaci alapon működő cégek adott életciklusaihoz való – hasonlóság mellett azonban legalább ennyire lényeges a különbözőség megfogalmazása, hangsúlyozása és a szóban forgó változás módszertani modelljében történő érvényesítése is.

A fentiek megértéséhez – anélkül, hogy a vállalkozások cégépítési rejtelmeibe belemennénk – néhány gondolat erejéig tegyünk egy kis kitérőt, és kövessük végig,

hogyan is történik a vállalkozó „menedzsmentté” alakulása, továbbá a szervezeten belül differenciálatlan vállalkozás valódi szervezetté, szervezett rendszerré válása!

Amikor egy vállalkozás növekedésnek indul, tulajdonosa csupán a növekedési jelenséget észleli (különböző jeleken, jelenségeken: pl. nagyobb forgalom, stb. keresztül). Azonban ezek a jelenségek különféle késztetésekkel járnak, és igényeket (pl. beruházás, létszámnövelés, stb.) támasztanak. Ahhoz viszont, hogy a fenti kérdésekben a tulajdonos „biztosra” mehessen (s például ne dobjon ki felesleges pénzt a beruházásaira) a cégépítést *először megalapozni, majd intézményesíteni kell.*

Mit jelent ez?

- Az első lépés azt jelenti, hogy ki kell választania (különbféle „okos” gazdasági módszerek felhasználásával) azokat a termékeket, szolgáltatásokat, stb., amelyek ténylegesen (és főképp hosszú távon is) a nyereségességet – s nemcsak a forgalom volumenének növekedését – biztosítják. Ez utóbbiak a növekedés alapvető fundamentumai (primer feltételei), a piaci realitások világának ún. „kemény” tényezői.
- A fenti „szelektálás” azonban az eddigi tevékenységek között a kis cég életében forradalmi változást jelent. Ezt a változást viszont, mint minden szervezeti változást, csakis akkor lehet megalapozottan és sikeresen véghezvinni, ha az szervezeti kultúra-váltással (seconder feltétel) is jár.
- A változást a szervezeti feltételek, a szervezeti működés „oldaláról” is stabilizálni kell. Ezt szolgálja az ún. „intézményesítés”, vagyis a szervezet rendszerjellegű kialakítása (a későbbi változások során már „csak” átalakítása), azaz a különféle funkciók szervezett működési keretekbe való beágyazása, szabályozása, stb.

A vállalkozás szervezett vállalattá alakulása folyamatának e nagyvonalú leírása után nézzük meg, hogyan és miért alakul másként ez a modell a könyvtárak „nonprofitná válása” kapcsán!

5.2. A „nonprofitná válás” alapvető lépései és feltételei

A) A nonprofit szervezeti működés megalapozása		B.) A nonprofit szervezeti működés intézményesítése
1. Primer feltétel	2. Szekunder feltétel	
<ul style="list-style-type: none"> – az átalakuló könyvtár küldetésének (az adott könyvtár alaptípusához* igazodó) megfogalmazása; – a közös értékrend kialakítása; – a könyvtár-stratégia kidolgozása; 	<ul style="list-style-type: none"> – az adott könyvtár (az alaptípus szerinti) szolgáltatásainak (mint terméktípusoknak) definiálása; – a könyvtár teljes kapacitásának felmérése és egybevetése a közhasznú szolgáltatások kapacitásigényével; – a könyvtár „piaci” szolgáltatásainak meghatározása; (piackutatás és piacelemzés); – a piaci szolgáltatások hard feltételei; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Az adminisztratív funkció megerősítése (mérés a különféle – közhasznú és piaci – szolgáltatási egységek mint utókalkulációs egységek meghatározása és számvitele, stb.); 2. Anyagi és pénzügyi háttér számbavétele, a pénzügyi stabilitás és likviditás megteremtése; 3. A szervezet nonprofitná alakítása (funkciók egysúlya, struktúrák, szabályok); 4. Az emberi erőforrás gazdálkodásnak a nonprofit követelményekhez igazítása (képzésségi struktúra, továbbképzés, tréningek, stb.); 5. Szervezettség, működés, racionalizálás; „versenyképes” előnyök kiaknázása.

* Alaptípusok: nemzeti könyvtár, országos szakkönyvtár, felsőoktatási könyvtár, közművelődési könyvtár.

5.3. A vállalkozói szervezet cégépítése és a nonprofit szervezetté válás folyamatának meghatározó eltérései

Az első és legmeghatározóbb eltérés – amint az előbbi modellből is érzékelhető – a következő:

1. A nonprofit szervezeti működés megalapozásának ún. primer feltétele – természetesen – nem ugyanaz, mint a cégépítés esetén. Hiszen ha a nonprofit szervezet (a könyvtár) csakis annak alapján döntené el további működését, hogy melyek a nyereséges „termékei”, akkor biztos, hogy az eredeti közhasznú funkcióinak teljesítésében éppúgy, mint a könyvtár klasszikus értékrendjében súlyos és pótolhatatlan hiányosságok keletkeznének. **A működés megalapozása tehát a nonprofit szférában pont fordítva kell, hogy történjék!** Vagyis első lépésként kell megfogalmazni azokat az értékeket (a régieket nyilván olyan újakkal kiegészítve, mint pl. gazdaságosság, hatékony menedzselés, stb.) és a szervezet „filozófiáját”, amelyeket követni fognak. Összességében fontos, hogy kialakítsák, illetve megfogalmazzák a meglévő szervezeti kultúrával szemben az új szervezeti kultúrát és kereteit, amely képes megfelelő terepül szolgálni a nonprofit működésnek.
2. A következő, megalapozó lépésként határozhatók meg a különféle („új” és „rég”) szolgáltatástípusok, és vizsgálhatók – a kapacitás és egyéb adatok összefüggésében – azok hatékonysági kérdéseinek költség- és árvonzatai, azaz alakítható ki a könyvtár komplex üzleti terve.
3. Az ún. intézményesítés helye – a klasszikus folyamathoz képest – nem változik. Eltérés inkább az „intézményesítés” tartalmán belül van atekintetben, hogy a könyvtárak jelen működéséből kell kiindulni, és azt olyan új funkciókkal (pl. kalkuláció, marketing stb.) kell gazdagítani és a működésbe szervezteni, amelyek eddig nem is léteztek, vagy épp csak csírájukban voltak jelen a könyvtári szervezetek mindennapjaiban.

Az előbbieket így „papíron” valószínűleg ésszerűnek, sőt módszertanilag viszonylag könnyen kivitelezhetőnek tűnnek. A tapasztalatok azonban azt mutatják, hogy a változások sikeres véghezvitele önmaga is sajtószerű menedzselést kíván, ahol a konkrét gyakorlatnak szintén megvannak a maga kívánatos, sőt nélkülözhetetlen lépései.

5.4. a könyvtár nonprofit szervezetté alakulásának változásmenedzsmentje

5.4.1. a változás projekt-terve, a változás teljes folyamatát átfogó terv

Ebben a legmeghatározóbb tényezők:

- a változás okainak tudatosítása (ez utóbbi azért fontos, mert nem remélhetjük a szervezeti résztvevők aktív segítségét, részvételét, ha a változás előtt nem tisztázták a változás okait);
- a változást irányító team létrehozása (enélkül – a kezdeti lelkesedést követően – könnyen a feledés homályába merülhetnek a fontos teendők. Ők, az irányító team-tagjai képezik a végrehajtás „lelkét”, sőt „lelkiismeretét”);
- a primer feltételek kidolgozása és megfelelő nyilvánossága (minden változtatásnak vannak fontos feltételei, de ezekről a végrehajtóknak is tudniuk kell).

5.4.2. a projekt megvalósítása és a monitoring

- a szervezeti résztvevők felhatalmazása a szekunder feltételek kidolgozására (a primér feltételek kidolgozása meghatározóan a felső vezetés, a top-menedzsment közvetlen teendőihez tartozik. Ezt követően azonban fontos, hogy valamennyi szervezeti résztvevő aktív részese legyen a változás folyamatának. Ez többek között azért is lényeges, mert a szervezeti résztvevők így „magukénak érzik” a véghezviendő változásokat.);
- a rövid távon megvalósítható piaci szolgáltatások „kísérleti bevezetése” (a „beválások” vizsgálata).

5.4.3. a projekt kontrollja (a visszacsatolás, a folyamat előrehaladásának értékelése és elemzése nélkül nemcsak az elakadások volnának nehezen érzékelhetők, de hiányoznának a zavarok elhárításához nélkülözhetetlen döntések információi is.)

- a finanszírozás új forrásainak hatásvizsgálata;
- a sikeres átalakulást segítő szervezeti résztvevők munkájának elismerése;
- a további változások előkészítése.

Dr. Noszkay Erzsébet

IRODALOMJEGYZÉK

- Adizes, I.: Vállalatok életciklusai (HVG Rt. Bp. 1992.)
- Alföldiné Dán Gabriella: Könyvtárgazdaságtan I.
Finanszírozás, szolgáltatás, árak
Tudományos és Műszaki Tájékoztatás 1993/1.sz.
- Alföldiné Dán Gabriella: Könyvtárfinanszírozás és -működés
Megoldás-e a nonprofit (szakirodalmi szemletanulmány)
- Korszerű könyvtárak – korszerű módszerek
A könyvtári menedzsment füzetek 2. Bp. 1996.
- Hansmann, H. B.: The Role of Nonprofit Enterprise (University Press of America 1986.)
- James, E.: The Nonprofit sector in International Perspective...
(Journal of Comparative Economics 1982/6.)
- Noszkay Erzsébet: Generáció vagy rendszerváltás
(Informatikai és információ-technológiai előrejelzések és kihívások az ezredfordulóra. SZÁMALK Könyvkiadó Bp. 1991.)
- Noszkay Erzsébet: Cégéletciklusok (Privát Profit 1994/4.)
- Noszkay Erzsébet: A növekedés konfliktustényezői (Konfliktuskezelés – konfliktusmenedzsment, SZMT Konferencia Seregélyes 1995.)
- Salamon, L. M.: Nonprofit Organizations: The Lost Opportunity (Palmer – Isabel ed. 1984.)
- Weisbrod, B.: The Nonprofit Economy (Harvard University Press 1983.)

Egy emlékalbum üzenete

A szombathelyi önkormányzat 1997 októberében 100. közgyűlése alkalmából hasonló kiadásban megjelentette a *Szombathely 1777–1927 jubiláris emlékalbumot*. Miután én is ott születtem, és a helytörténet mindig érdekelt, kértem egy példányt és egyvégtében elolvastam.

Az immár több mint hetven éve megjelent eredeti kiadás szerzői és közreműködői között több ismerőst, vagy ismerősöm atyjafiát találtam, például dr. Országh László hajdani megyei főügyészt, a Szombathelyi Szépítő Egyesület igazgatóját, aki minden bizonnyal a nagy angol szótár neves szerkesztőjének volt az édesapja; aztán Pável Gusztáv tanár urat a múzeumi könyvtár őrét, akinek – sok egyéb érdeme mellett – a szégyenletes sárga csillagos vészidőkben arra is volt gondja, hogy rendszeresen olvasnivalóval lássa el apámat úgy, hogy be sem kellett mennie a vasvázás polcokkal felszerelt könyvtárba, mert a hivatali altiszttel lakásunkra küldte ki a könyveket; vagy dr. Szendy László tisztelendő úr, aki cserkészparancsnokunknak lehetett rokona. Ám az utód olyan magasra nőtt, hogy egy cserkészújságban a számháborúról szóló cikk illusztrációja úgy ábrázolta, hogy az erdő fáí fölé magasodva kémlelte a környéket, és a képaláírás azt közölte, hogy „Heuréka”, Szendy tisztelendő úr megpillantotta az ellenséget”. A közreműködők sorában szerepel még Dallmann Miklós szombathelyi könyvkötőmester, akinek fehér keménygalléros portréját is közli az album, ugyanis ő volt az iparoskör elnöke, és ő kötötte egyszer, de tartós táblák közé, a szegény diákokat segítéző egylet ingyen kölcsönzött tankönyveit.

A szöveg olvastán folyton saját emlékeim és élményeim jöttek elő, holott 1927-ben, a szerkesztés záródátumán mindössze öt éves voltam. Legelőször földrajzra és történelemre tanított, de szeretetemet és becsülésemet elsősorban azzal nyerte el máig hatóan, hogy régészkedési szenvedélyéhez nyaranta segítségül fogadta néhány diákját, köztük engem is. Mint tudható, Szombathely területén a Duna menti erődítményekhez vezető római utak egyik találkozóponjtján több mint négy évszázadon át Felső-Pannónia fővárosának, Sabariának a kultúrája virágzott.

Horváth tanár úr, akit – ha nem hallotta – egyszerűen Tóninak hívtunk, pontosan tudta, hol és mit kell keresnie. A terület nagy részén, két-három ásonyomnyi mélységben nagy valószínűséggel lehet valamit találni. Még a rómaiaknál régebbi leleteket is, hiszen ez lakott terület volt sok száz évvel a római Colonia előtt is. A nyári foglalatoskodás közben fontos dolgokat tanultunk a tanár úrtól: „Az emberi kíváncsiság, ha kiapadhatatlan, előreviszi a tudományt.” – „A művészeti alkotásokat, de egyéb kimagasló teljesítményeket is, akkor élvezi, érti meg az ember igazán, ha keletkezésüknek, személyi vonatkozásaiknak minél több részletét, összefüggéseik lényegét ismeri.” Megtanultuk, hogyan készültek az opálos fényű öntött üvegedények, hogy miért szépek, és hogy a szépségnek milyen sokféle meghatározása van, és hogy könnyen lehet, hogy az igazit mindmáig nem találták meg.

A leletek, a történelemórán tanultak és Szombathelynek az emlékalbumban összefoglalt históriája mind azt bizonyítja, hogy a nemzetközi kulturális hatások befogadása, a létet gazdagító szellemi és fizikai keveredés nagymértékben járult hozzá a város, de általában mindenféle emberi érték fejlődéséhez.

Szombathely első püspöke, szopori Szily János helybeli mesterekkel és számos külföldivel építtette és díszíttette a székesegyházat, miután Mária Terézia 1777 Bőjtelő havának 17. napján kelt latin dekrétumában „Fiat Episcopium Sabariense!” szavakkal megalapította a püspökséget. Az emlékalbum a diplomépléző művészek, festők és szobrászok (Hefele Menyhért, Anrheit János, Maulbertsch Ferenc Antal, Dorfmeister István, Prokop Fülöp Jakab, Rumpenmayer Márton) nevén kívül is tele van német, osztrák, szlovák, délszláv, zsidó és francia, érdemeiket szerzett családok és személyiségek emlékének felidézésével, mert „mintaképei ők a régi derék szombathelyi polgároknak, akik idegen nevük és eredetük ellenére kiváló magyar hazafiak lettek” – írta a krónikás.

El kellett kerülnöm Szombathelyről, hogy észrevegyem: otthon maradt társaim mennyivel büszkébbek szülővárosuk szépségére, tisztaságára, iskolájukra és szellemére, mint sok más település szülöttjei. Horvát Boldizsár egyszerű vásáros csizmadia fiából például Kossuth, Deák és Vörösmarty barátja lett; 1848-ban Szombathely országgyűlési követévé, 1861-ben a tudományos akadémia tagjává, 1867-ben igazságügyminiszterré választották – büszkesége mégis, többször elhangzott mondása szerint az volt, hogy „Ego civis Sabariensis sum”. Holott arról is emlékezetes, hogy „ő vette ki az igazságszolgáltatást a sógor–koma rendszerre felépített akkori megyei közigazgatás kezéből, és ő törölte el a testi büntetést”. Széll Kálmán bokros miniszterelnöki teendői mellett örvendett, hogy támogathatta a szombathelyi gyermekmenhelyet, bábaképző intézetet. Koncz János neves hegedűművész, akit Itáliában csak maestrónak szólítottak, arra volt büszke, hogy ha Szombathelyen végigment a Király utcán, a polgárok örültek, hogy „hazajött a Jani”, és játszani fog a Kultúrpalota hangversenytermében.

Rengeteg ma is hasznosítható, mintának tekinthető kulturális, művészeti kezdeményezésről, sikeres és sikertelen tervről tudósítanak az emlékalbum oldalai. A vármegyei kultúregyesület képzőművészeti szakosztálya Vass Béla gimnáziumi rajztanár elnöksége idején továbbképző tanfolyamokat szervezett festők, tanárok, tanítók és iparművészek részére. Vass maga is festett, „Súlydobó” című nagyméretű olajképe hosszú évtizedekig a tornatermi folyosó falát díszítette, és mi félműveltségünket fitogtató, ógorögöt tanuló ifjancok „mikrókefál”-nak, kisfejüknek csúfoltuk az atlétát. Nemcsak kiváló zenészek adtak hangversenyt a városban, hanem sok kamarazenekar is működött helyi erővel. A dalos-egyesülethez sok iskolai és műkedvelő kórus tartozott. Alkalmanként szervezett műkedvelő színtársulatok darabokat adtak elő. A magyar színészet nagyjai, közülük a szombathelyi Márkus Emília, gyakran vendégszerepelt itt.

Se szeri, se száma a huzamosan működött civil szervezeteknek, egyesületeknek, asztaltársaságoknak. Egyesek a kedves elnevezésük, mások a funkciójuk, összetételük miatt érdemelnek említést. Wälder Alajos, külföldről lett szombathelyi polgár, gyáros, építési vállalkozó és bankár volt; 40 000 téglát adományozott a kultúrpalota építéséhez, ő alapította a tűzoltó egylet, amelynek hosszú évekig parancsnoka volt. 1885-ben alapították a Szombathelyi Széplépléző Egyesületet, amely még ma is lelkesen őrzi a város nemes hagyományait, emlékeit, épületeit.

A tuberkulózis ellen védekező vármegyei egyesület már korán zászlajára tűzte a megelőzés parancsát, és kezdeményezte az erdei iskola megalapítását. Az Emberbaráti Egylet 1823-ban alakult, és célként a kórházak, a betegápolás támogatását vállalta. Felekezeti alapon működtek jótékonykodó nőegyletek, leányegyletek. Az első világháború után gróf Cziráky József főispán felesége, amikor meghallotta, hogy nem lehet a csecsemőkelengyéhez szükséges flanelt kapni, szétbontatta lakása függönyeit, és ezek flanelbélését osztotta szét. Elégedetlenek Clubja néven is alakult asztaltársaság, a tagok az 1848-as veteránokat gyámolították. Asztaltársaságuk volt a kerékpározóknak, a tekézőknek, valamennyi sportegyesületnek. „Mikor nősülünk?” volt a neve annak a társaságnak, amely a gyermekáldást kívánta fokozni. A húszas évek elején egyházi kezdeményezésre fogházmisszió kezdett el dolgozni Szombathelyen, és megpróbált enyhíteni a rabok sanyarú sorsán.

A pénz ugyanis Szombathelyen sem volt elég soha, ezért volt szükség polgári gyámolda alapítására, már 1682-ben. A házat Hazatits Ferenc építtette és több száz évig maradt a város tulajdonában. Az izraelita hitközség is működtetett egy aggok házát, közvetlenül a MOVE, az Ébredő Magyarok székháza mellett.

Az államsegélyt iskolák építésére a XIX. század végén sem osztogatták könnyen. A premontreiek saját erőből, városi támogatással építették fel gimnáziumukat, amelynek büszkesége volt a gazdag könyvtár, a jól felszerelt természettudományi szertár és nem utolsósorban a Gotthard Jenő herényi birtokos által az alma maternek adományozott csillagda, az asztrofizikai műhely, ahová nyaranta a felsős diákok bejárhattak, hogy a fizikatanár urak, de leginkább az iskola hozzáértő pedellusa irányításával bámulhassák a mennybolt csodáit.

Háborúságokról, politikai viszályokról kevés szó esik az emlékalbumban. Megemlíttetik, hogy a Gyöngyös patak néma tanúja annak, hogyan fojtották vízébe a szent püspököket, akik a pogány isteneknek nem akartak áldozattétellel szolgálni. A kurucok és labancok harca is kap néhány sort, s közben dicséri a város vezetését, hogy a nehéz időkben a henyéséget, dologtalanságot, dorbézolást bünteti, az utcán pipázók pipáit eltöri, az árdrágítókat, hamispenzgyártókat felelőségre vonja. Az is megtudható, hogy ellentétek voltak a győri püspökséggel, mert túlságosan sok adót és szolgáltatást követelt, és nem engedte meg a híveknek, hogy papjukat maguk válasszák. Úgy látszik, a szerzők hűek maradtak Mikes János püspök intéséhez (1911), miszerint „az országos politika gyűlölködésével, pártoskodásával nem szabad súlyosbítani a város vezetésének gondját és a szeretet parancsa legyen úr ebben a városban...” Így hát a proletárdiktatúra esztendejéről is csak annyit tud meg az olvasó, hogy átépítették a színház tetőzetét.

Ha már ilyen személyesre sikeredett most ez a kritika, engedtessek meg nekem még néhány személyes szó. Bátyámról, Vályi Péterről osztályfőnöke, Horváth Róbert kanonok úr közvetlenül a halála előtt azt mondta egyik rendtársának, hogy hosszú tanári pályája során sok kitűnő tanítványa volt, de ezek között is Vályi Péter volt messze a legjobb. Közéleti tevékenysége során a nehéz időkben is sokat tett Szombathelyért. A város ezt azzal hálálta meg, hogy egy szép kis muskátlis utcát nevezett el róla. Én erre is büszke is vagyok.

Vályi Gábor

(Szombathely 1777–1927. Jubiláris Emlékalbum. Szerk. Fehér Károly. Szignatúra Nyomda és Kiadó Kft. Szombathely. Hasonmás kiadás 1997. Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzata.)

Alkalom az emlékezésre: a közelmúltban jelent meg Bassola Zoltán posztumusz önéletírása

A „fordulat éve”, 1948 után a demokratikus gondolkodású és előéletű szellemi, köztisztviselői és politikai elit számos tagja lett könyvtáros-szaktájékoztató. Voltak, akik addigi elfoglaltságukból kiakolbólíntván mindjárt valamelyik (általában: nagy) könyvtárban találták magukat, de még többen olyanok, akik börtönbüntetésüket, internáltságukat letöltve, illetve éveken át legfeljebb segédmunkásként, értelmiségi és nem értelmiségi bedolgozóként foglalkoztatva kerültek könyvtári alkalmazásba. Ez a könyvtárba kerülési folyamat – 1956 „prolongáló” hatásából is bőven táplálkozva – eltartott egészen a hatvanas évek közepéig.

Megítélésem szerint most, amikor már semmi akadályja nincs az objektív „látatásnak”, igazán sort kellene keríteni az 1948 után elkergetett és megalázott demokratikus elit könyvtári és könyvtárügyi jelentőségének feltárására, ezt megelőzően annak bemutatására, hogy egyes tagjai milyen teljesítményeket maguk mögött tudva kezdtek meg könyvtárosi pályafutásukat, s miként álltak helyt benne éveken-évtizedeken át.

Ebből az „utilitarista” nézőpontból is külön öröm, ha a szóban forgó nemzedék egyik-másik képviselője közzétesz valamit „honnanjöttiségéből”. Vagy, ha másként már – sajnos – nem lehet, legalább, mint ezúttal Bassola Zoltán, posztumusz memoárban üzenheti meg: „Ki voltam...”

Műve 1948-ig, a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium adminisztratív államtitkári székének kényszerű elhagyásáig mutatja be életének fordulatait. Ezt egy 1951-ből és 1952-ből származó, a kitelepítés fenyegetettségében írt naplótöredék és egy öt inszinuáló függelék egészíti ki. [Maga a memoár 1963 táján keletkezhetett balatonfüredi gyógykezelése(i) közben, s több „elvarratlan” szála valószínűsíti, hogy folytatni akarta.]

Egyébként Bassola Zoltán jellegzetesen „self-made man” volt: amit elért, nem akármilyen színvonalú képességeinek, szorgalmasan felhalmozott műveltségének, kikezdehetetlen tisztességének és citoyen bátorságának köszönhetette. Ez iránt a korántsem optimális magyar életben – a szélsőjobb és a szélsőbal korszakoktól eltekintve – azért megvolt az igény.

Életének főbb stációi: hamar elárvelt mérnök-gyerek gyermekkora nevelőszülőknél Kötcsén; szinte interetnikus környezetben, a magyar-német-zsidó lakosságú Bonyhádon gimnazista; egyetemi éveit – latin-görög szakos hallgatóként – az Eötvös Kollégiumban tölti; nevelőtanár egy fadi földbirtokosnál; elnyer egy berlini ösztöndíjat; gróf Teleki Géza nevelőtanára lesz; közben magyar szakos tanári képesítést is szerez, majd pedagógiából egyetemi doktori címet; tanár a Kölcsey Ferenc reálgimnáziumban; különféle funkciókat ért el az Országos Köz-

oktatási Tanácsban, azután a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumban (az ostrom előtt és után), mígnem e főhivatal falain kívül találja magát.

E változatos pályafutásban tanárként az egyéni megközelítésre és a következetes számonkérésre szavaz. Tanügyi férfiúként a megalapozott modernizálás és a klasszikus alapok megtartása mellett teszi le a voksot. Magyaroként a nem magyarokat – a németeket, az egyéb nemzetiségeket és a zsidókat – is a mindenkire alkalmazott, azonos mércével méri, azaz a tisztesség és tehetség etalonjával. Tolerálja a másság értékeit: menlevelek tucatjaival látja el pl. a zsidó tanárokat és tanítókat.

A memoár bevezetőjében Kardos József ekként minősíti teljesen helyénvalóan Bassola Zoltán mondanivalóját: „Visszaemlékezése... azért jelentős, mert ahonnan és ahogyan ő látta az eseményeket, abból a helyzetből még kevesen adtak számot emlékeikről. És természetesen az sem mindegy, hogy mindezt hogyan közvetíti az olvasók számára. Bassola emlékirata irodalmi élményt is jelentő olvasmány. Tájélfírása, természeti képei, emberábrázolása, a szereplők megszólaltatása megnyerő, őszinte és hiteles. A politikai küzdelmek, törekvések és tragédiák közlése belesimul a magánélet kisebb-nagyobb fordulataiban, örömeibe és még gyakoribb gondolataiba.”

Eddig az önéletírás. Így hát az a Bassola Zoltán csak néhány utalás erejéig „van benne”, akit én 1960 legelején ismertem meg, illetve „aki a Könyvtártudományi és Módszertani Központ tájékoztatói osztályának alapítása [1957] óta munkatársa volt, [és] 66 éves korában [1968 végén] hosszasan betegség után” hunyt el. (Vö.: Könyvtáros, 1969. 1. sz.)

A továbbiakban a „meg nem írt” Bassola Zoltánról szeretnék megemlékezni. Rá vonatkozó emlékeim túlnyomó része a nagyjából egy éven át tartó együttmunkálkodásunk nyomán gyűlt össze.

Hátrafésült ősz haj, szemüveges-mosolygós arc, a közepesnél valamivel alacsonyabb, de felettébb arányos termet egyfelől, másokra való elmélyült figyelmeztetés, azonnali segítőkészség másfelől – ez volt az, ami már ismeretségünk első heteiben mély benyomást tett rám. Közben megtudtam róla, hogy szívbeteg, s nagyon vigyáznia kell magára. Rendszeresen járt úszni, s hogy meg ne fázzék, mindig az időjárásnak megfelelően – rétegesen – öltözött. Ezen belül mindig nett volt. Szeretett élni, „mint élni szeretnek halandók, míg meg nem halnak”.

Az a munkaszoba, ahol a régi Könyvtártudományi és Módszertani Központ földszintjén dolgozott, huzatos volt, és alig lehetett kifűteni. Emiatt reggelente pokrócba „bújt”. Sokszor megfigyeltem: előbb bal felől maga mögé kanyarította a plédet, egyik végét bal kezével gyomorszája fölé szorította, majd jobb markába kapva a másikat, amennyire csak lehetett, kinyújtotta, kicsit igazított rajta, végül nagy lendülettel belesavarta magát. Eközben nem feledkezett meg a takaró „begyűrészelt” való rögzítéséről sem. Amint leült, „termelni” kezdett, s délig alig-alig pihent valamennyit, rendszerint kollegiális eszmecserék révén. Délután is szorgalmasan tette a dolgát.

Szakfordítói-szaktájékoztatói munkakörének egy dokumentációs összetevője volt. Ezen a mai KDSZ elődjének, az akkor még szignaletikus szolgáltatásnak szerkesztésében való közreműködését kell érteni. Rá – Bóday Pál „brigadérosága” alatt, illetve Molnár Ágnessel és Papp Sámuellel vállalva – az idegen nyelvű folyóiratcikkek–tanulmányok címfordítása és osztályozása esett. Én revizori

és szerkesztési feladatokat láttam el a teamben, Vermes Zsuzsa (később: Ónódy Miklósné) készítette el a rekordokat. A „sajtó alá rakott” cédulahalmazt legvégül Lázár Péter, az osztály akkor vezetője ellenőrizte.

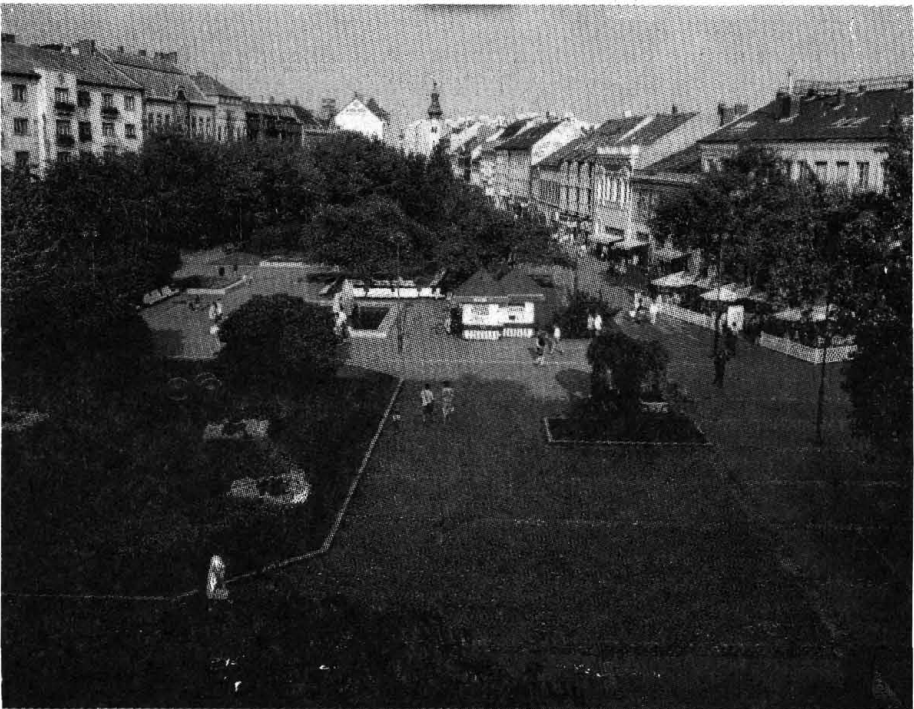
A címfordítást az említett „trojka” adatlapokra írta. Máig szemem előtt vannak Bassola Zoltán kerek, szinte guruló betűformái, az általa produkált íráskép harmonikus vonásai.

A megismert, de „meg nem írt” és a memoárban „megírt” Bassola Zoltán egy és ugyanaz: a képességek, a műveltség, a tisztesség és a bátorság dolgában a kollegiális és az önminősítés között mindössze annyi a különbség, hogy e jellemzők birtokosa időközben még tapasztaltabb lett, még keserűbb élmények részese. A KMK szabad szellemisége életének utolsó évtizedében súlyosbodó egészségi állapota ellenére is kedvező környezetet garantált számára.

Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum jól tette, hogy kiadta ezt a memoárt.

Futala Tibor

(Bassola Zoltán: Ki voltam... Egy kultuszminisztériumi államtitkár vallomásai.
Szerk.: Jáki László, Kardos József. Bev.: Kardos József. Bp., OPKM, 1998. 423. l.)

Könyvtárosok a Kongresszusi Központban

A Művelődési és Közoktatási Minisztérium, a Nemzeti Kulturális Alap és Budapest Főváros Önkormányzata támogatásával ötödször nyílt meg – április 24. és 26. között – a Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál. Magáról a fesztiválról beszámolni – kis terjedelemben – aligha lehetne. A programfüzet kisebb kötetet tesz ki, és persze csak a programokról szól, előadásokról, ankétokról, találkozókról, rendezvényekről – és nem is mindegyikről. Hol van még akkor az „igazi” fesztivál, a mérhetetlenül sok hazai és külföldi kiadó színpompás felvonulása, a könyv, időszaki kiadvány és CD-, CD-ROM-dömping, aminek alapos áttekintéséhez kevés lehet a teljes nyitvatartási idő, és amelynek értékelése szakemberek sokaságának adhat munkát. Ezúttal csak a Fesztivál könyvtári–könyvtárosi programjairól szólnánk, azokról is dióhéjban.

Hál’Istennek Teveli Judit, a mostani alkalommal is a Fesztivál menedzsere (fesztiválmenedzser – így kell mondani), annak idején olyannyira nyitott szemmel járt Frankfurtban, hogy észrevette: a könyvtárosok klubszerű rendezvények megtartására tekintik alkalomnak az ottani könyvvásárt, és úgy gondolta, idehaza is sor kerülhetne valami hasonlóra. Így történt. Az MKKE helyeslő támogatásával immáron többedszer került sor a Fesztivál keretei közt könyvtári–könyvtárosi rendezvényekre. Lassan hagyománya van ennek, és – idén is azt láthattuk – sikere, népszerűsége, igen nagy szellemi haszna. A különböző időpontokban, más és más moderátorok irányításával lebonyolított programok közt volt olyan, amely a közhasznú információs szolgáltatásokról nyújtott képet (Tamási Csilla a Pest Megyei Könyvtár, Juhász Csilla a Békés Megyei Könyvtár, Rédei Árpádné a Katona József Könyvtár tapasztalatairól számolt be), olyan, amely a szerzői jog problémáit pertraktálta, különös tekintettel az EU-ba lépés közelítésére (a Magyar Periodika Kör szervezte), de volt bemutató a könyvtári számítógépes integrált rendszerekről, a Magyar Szabadalmi Hivatal iparjogvédelmi adatbázisával is meg lehetett ismerkedni, stb.

Könyvtárosok és kiadók találkozója is volt, hogyne lett volna, amikor a Fesztivál talán legelsősorban erre tűnik alkalmasnak. A két moderátor (Nemes Erzsébet és Kocsis István) showmani buzgólkodása segítségével Vajda Erik, az MKE elnöke szólott az országos dokumentumellátási rendszerről, olyan pazar eleganciával, hogy a témában járatos könyvtárosok is kaphattak az előadásból écékat is, szempontokat is, áttekintést is. Győri Erzsébet, a KMK mb. igazgatója természetesen az Új Könyvekről szólt, persze a kiadói emberek érdekeltségére is ügyelve, ami azt is jelentette, hogy nagy vonalakban szólt az Új Könyvekről mint többszörösen artikulált rendszerről, és persze azt is, hogy elemi információkat nyújtott róla. Marótai Istvánné, a Könyvtárellátó Kht. igazgatója természetesen

saját cégét mutatta be, rávezetve a kiadói embereket, milyen érintkezési pontokat találhatnak a közhasznú társasággal. Az előadások maguk is oldottak, beszélgetésszerűek voltak, és persze nyomukban kibontakozott a vita is: a kérdezz–felelek-játék, az újabb és újabb információk iránti igénybejelentések, a naiv vagy rafinált javallatok és dicséretbe burkolt bírálatok, vagy bírálatba csomagolt panegirikusok kedves egyvelege.

A talán legsikeresebb, és a könyvtárosokat, ezúttal és kizárólag őket érintő rendezvény azonban a *Gondlatok a könyvtárban* című kerekasztal-beszélgetés volt. A rendezvény, amelyre félszáznál jóval több könyvtáros volt kíváncsi, azt a kérdést járta körül, hogy miben is áll a könyvtáros szerepe az információs társadalomban. Bár igazi kerek asztal nem volt kikészítve, a beszélgetés mégis „kerekasztal-beszélgetés” volt: a felkért, „hivatalos” résztvevők tulajdonképpen elvegyültek a „nézők” között, némelyikük talán kevesebbet is szólott, mint nem egy egyszerű „hozzászóló”, a moderátorok (Balogh Margit és Nagy Attila) ugyan ügyeltek arra, hogy mederben maradjon, a témáról szóljon a beszélgetés, de nem volt igazán sok dolguk (nem ezzel volt igazán sok dolguk): a meder maradt, a téma olyan volt, hogy mindenki óhatatlanul nála maradt, ahhoz, arról szolt.

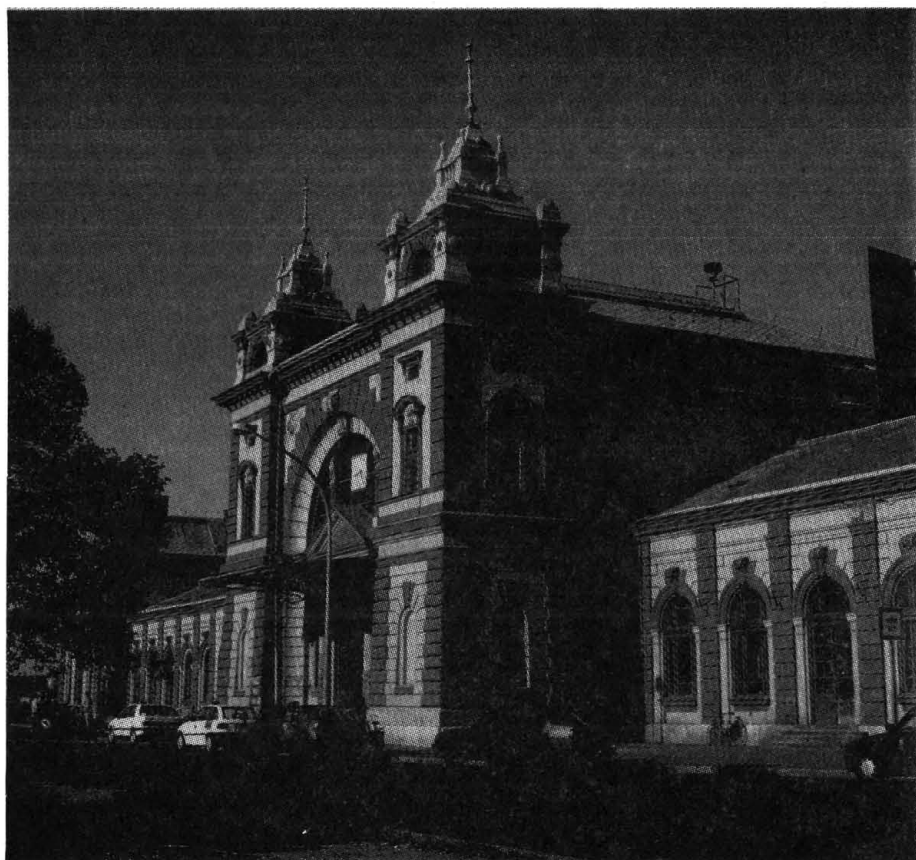
A főszereplők tulajdonképpen hárman voltak: Vajda Erik, Horváth Péter, az OMIKK főtanácsadója és Nagy Attila. Ők határozták meg az alaphangot is, és ők képviselték a három legjellegzetesebb álláspontot is. Horváth Péter már azzal is, hogy – számítógépes szakember létére – Németh Lászlóval indított. Mert hisz' ha a könyvtáros szerepéről van szó az információs társadalomban, akkor tulajdonképpen az értelmiségi szerepről van szó, ennek kapcsán pedig arról, hogy miért és mennyiben, meddig és hogyan értelmiségi a könyvtáros. Az senki számára nem volt kétséges, hogy az értelmiségi szerep, „hozzaállás” a szakmai jártasság bázisához járul pluszként, új, de döntő elemként. De ennek kapcsán meghatározandó, körüljárandó persze a szakműveltség, szaktudás mint olyan is, az értelmiségi szerep, „misszió” külön is. Vajda Erik amellet érvelt, hogy az értelmiségi mivolt a szaktudás továbbadásában, annak kommunikálásában, a szakmai munkák elvégzésének éthoszában, etikájában is meg kell, hogy mutatkozzék. Ő a szolgálat szót hangsúlyozta, a társadalomnak tett szolgálat fontosságáról beszélt, és arról, hogy ő – szemben Nagy Attilával – nem pesszimista: az információs társadalomban az információs szakmáknak (könyvtáros, pedagógus) óhatatlanul előre kell törniük. A szerep nem is új, hisz a szakkönyvtárosok már évtizedek óta gyakorolják ezt a funkciót. De hat-hét éven belül ez az igény eléri és átdolgozza az iskolai és közkönyvtárakat is. A szakma nélkülözhetetlen lesz – a társadalom számára.

Nagy Attila – akivel Vajda Erik némiképp vitatkozott – ugyanis a különböző felmérések, szociológiai és mentalitásvizsgálatok sokszor roppant elkedvetlenítő, ha nem épp tragikus adataira hivatkozott: az értékrendek sajátos átalakulásaira, a klasszikus kultúra háttérbe szorulására, az elektronika nem mindig épp adekvát használatára, valamint arra, hogy az elitkultúra nagy méreteken való terjesztése előtt milyen akadályok állnak.

Horváth Pétert is a „tömegelit” kérdésköre foglalkoztatta leginkább. Annak megteremtése, és az ahhoz vezető út állomásainak kérdésköre. Igen érdekes volt az a koncepciója, hogy – tekintettel az emberi befogadóképesség korlátozott, nagyon is korlátozott voltára – részint az információs szakmák (alias könyvtárosok)

helyzete szilárdul, hisz' az információkezelés ismeretanyagának, fogásainak, stb. elsajátítása sohasem válhat mindenki dolgává, részint a szelekció képessége válik kiemelkedő fontosságúvá.

Igen sokan és igen szép dolgokat mondtak mind az információkezelésről, mind az értelmiségi létről, mind a szak-, mind az általános (de igazi) műveltségről, többek közt Bobokné Belányi Beáta, aki annak posztmodern aspektusairól is szólva, vagy Gereben Ferenc, aki épp ellenkezőleg, egyéni kritikát gyakorolt: a posztmodern és a klasszikus képletet képviselte, de a legszebb hozzászólás talán azé az egyetemistáé (sok könyvtáros hallgatót is érdekelt a beszélgetés) volt, aki hozzá sem szólt. Egyik pergőnyelvű évfolyamtársnője után Nagy Attila őt kérdezte: a diákiú arra hivatkozott, nem igazán verbális természetű. Akik ismerték, tudták róla, hogy Hamvas Béla példájára lett könyvtár szakos, egyébként számítógépes munkálkodással igyekszik a minimális anyagi javakhoz hozzájutni. A beszélgetés nagy témáit ő a gyakorlatban oldja meg, valósítja meg, teszi paradigmatickussá. (VK)

Pályázati eredményhirdetés

A Művelődési és Közoktatási Minisztérium Kulturális Örökség Főosztálya ez év februárjában pályázatot írt ki az Országos Dokumentumellátási Rendszerben feladatot vállaló országos szakkönyvtárak, az állami egyetemek könyvtárai, a megyei könyvtárak és az Országos Széchényi Könyvtár számára.

A pályázatra 44 intézmény jelentkezett. Formai szempontból 8 könyvtár pályázata nem felelt meg.

A pályázatokat elbíráló szakmai bizottság tagjai egyben az ODR-munkabizottság tagjai: dr. Domsa Károlyné (MTA Könyvtára), Fogarassy Miklós (OSZK), dr. Lévy Botondné (KLTE Könyvtára), Pallósiné Toldi Márta (Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár), Rády Ferenc (OSZK), Ramháb Mária (Bács-Kiskun Megyei Könyvtár), Sonnevend Péter (JPTE Központi Könyvtára), Vajda Erik (MKE).

A szakmai bizottság bírálata alapján – a Kulturális Örökség Főosztály főosztályvezetőjének javaslatára – a kulturális helyettes államtitkár az alábbi döntést hozta:

• Állatorvostudományi Egyetem Központi Könyvtára	900 ezer Ft,
• Balassi Bálint Könyvtár	700 ezer Ft,
• Baranya Megyei Könyvtár	1 000 ezer Ft,
• Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár	1 400 ezer Ft,
• Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára	1 000 ezer Ft,
• Deák Ferenc Megyei Könyvtár	1 100 ezer Ft,
• ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár	1 800 ezer Ft,
• Eötvös Károly Megyei Könyvtár	500 ezer Ft,
• Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár	1 000 ezer Ft,
• Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár	1 200 ezer Ft,
• Illyés Gyula Megyei Könyvtár	1 000 ezer Ft,
• Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Verseghy Ferenc Könyvtár	1 100 ezer Ft,
• JATE Egyetemi Könyvtár	1 400 ezer Ft,
• Katona József Könyvtár	1 200 ezer Ft,
• Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Főiskola Központi Könyvtára	500 ezer Ft,
• Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem Központi Könyvtára	1 200 ezer Ft,
• Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár	1 000 ezer Ft,
• KLTE Egyetemi és Nemzeti Könyvtár	2 500 ezer Ft,
• Megyei és Városi Könyvtár (Kaposvár)	975 ezer Ft,
• Miskolci Egyetem Központi Könyvtára	1 000 ezer Ft,
• MTA Könyvtár	3 000 ezer Ft,
• Országos Idegennyelvű Könyvtár	1 500 ezer Ft,
• Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár	3 000 ezer Ft,
• Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum	1 200 ezer Ft,
• Országos Széchényi Könyvtár Könyvtárközi Kölcsönzés Osztály	1 700 ezer Ft,
• Országos Széchényi Könyvtár Könyvek Központi Katalógusa	500 ezer Ft,
• Országos Széchényi Könyvtár Nemzetközi Csereszolgálat	500 ezer Ft,
• Pannon Agrártudományi Egyetem Központi Könyvtár és Levéltár	1 000 ezer Ft,
• Pécsi Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtár	1 300 ezer Ft,
• Pest Megyei Könyvtár	1 000 ezer Ft,
• II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár	700 ezer Ft,
• Semmelweis Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtára	1 000 ezer Ft,
• Soproni Egyetem Központi Könyvtára	1 000 ezer Ft,
• Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár	1 000 ezer Ft
- támogatásban részesül.

Budapest, 1998. május 28.

Pályázati eredményhirdetés

A Művelődési és Közoktatási Minisztérium Kulturális Örökség Főosztálya ez év februárjában az egyházi és főiskolai könyvtárak számára pályázatot írt ki dokumentumvásárlás támogatására.

A pályázatra 37 intézmény jelentkezett, 11 egyházi és 26 főiskolai könyvtár. Formai szempontból 11 intézmény pályázata nem felelt meg.

A pályázatokat elbíráló szakmai bizottság tagjai: dr. Beke Margit (Váci Egyházmegyei Könyvtár), dr. Mányoki János (Evangélikus Országos Könyvtár), Némethné Falusi Erzsébet (Gépipari és Automatizálási Műszaki Főiskola), dr. Voit Pál (Modern Üzleti Tudományok Főiskolája).

A szakmai bizottság bírálata alapján – a Kulturális Örökség Főosztály főosztályvezetőjének javaslatára – a kulturális helyettes államtitkár az alábbi döntést hozta:

- A Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Könyvtára 600 ezer Ft,
  - a Dunántúli Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményei 500 ezer Ft,
  - a Főapátsági Könyvtár 1 500 ezer Ft,
  - a Főszékesegyházi Könyvtár (Esztergom) 600 ezer Ft,
  - a Főszékesegyházi Könyvtár (Kalocsa) 700 ezer Ft,
  - a Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei Nagykönyvtára 800 ezer Ft,
  - a Tiszántúli Református Egyházkerületi és Kollégiumi Nagykönyvtár 700 ezer Ft,
  - Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola Könyvtára 500 ezer Ft,
  - Benedek Elek Pedagógiai Főiskola Könyvtára 200 ezer Ft,
  - Budapesti Tanítóképző Főiskola Könyvtára 300 ezer Ft,
  - Comenius Tanítóképző Főiskola 250 ezer Ft,
  - Debreceni Agrártudományi Egyetem Mezőgazdasági Főiskolai Kar Könyvtára 400 ezer Ft,
  - Eötvös József Főiskola, Baja 400 ezer Ft,
  - Ferences Hittudományi Főiskola 600 ezer Ft,
  - GATE Mezőgazdasági Főiskolai Kar Könyvtár 300 ezer Ft,
  - Hajdúböszörményi Wargha István Pedagógiai Főiskola Könyvtára 300 ezer Ft,
  - Kereskedelmi és Gazdasági Főiskola 500 ezer Ft,
  - Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Főiskola Központi Könyvtára 700 ezer Ft,
  - Kodolányi János Főiskola Könyvtára 300 ezer Ft,
  - Külkereskedelmi Főiskola Könyvtára 400 ezer Ft,
  - Modern Üzleti Tudományok Főiskolája 300 ezer Ft,
  - Országos Rabbiképző Intézet Könyvtára 350 ezer Ft,
  - Pécsi Orvostudományi Egyetem Egészségügyi Főiskolai Kar Kaposvári Tagozat 400 ezer Ft,
  - Pénzügyi és Számviteli Főiskola Könyvtára, Budapest 200 ezer Ft,
  - Pénzügyi és Számviteli Főiskola Salgótarjáni Intézete Könyvtár 400 ezer Ft,
  - Pénzügyi és Számviteli Főiskola Zalaegerszegi Intézet Könyvtára 400 ezer Ft,
  - Szegedi Hittudományi Főiskola Könyvtára 400 ezer Ft
- támogatásban részesül.

Budapest, 1998. május 28.

Az Informatikai és Könyvtári Szövetség hírei

Május 12–13-án tartotta ülését az IKSZ Megyei Könyvtári Tagozata Felsőtárkányban. Az ülésen a szövetség elnöke kérte a tagokat, hogy minél többen fejtsek ki véleményüket a szétküldött munkaanyagokkal kapcsolatban, mert ezek alapján tud a képviselő-testület a minisztériumnak valóban a szakma egészére támaszkodó állásfoglalásokat adni. A területi tagozatok megalakításához is várja a szövetség a megyei könyvtárak segítségét, mert így lehetne megoldani a kisebb könyvtárak képviseletét.

Dr. Skaliczki Judit szintén a szakmai szervezetek és a minisztérium közötti minél szélesebb körű együttműködést szorgalmazta, egyúttal kiemelve a törvényi szabályozás folyamatában a koncepcionális megalapozottság fontosságát. Szólt az Országos Dokumentum-ellátó Rendszerrel kapcsolatos kiírásra érkezett pályázatok kapcsán arról is, hogy az ellátás a nyilvános könyvtárak meghatározott körére fog támaszkodni, és a rendszerben kulcsszerepet kapnak a megyei könyvtárak. Az ODR működése feltételezi a fenntartói kötelezettség teljesítését, az állam pedig a rendszer számára nyújtott szolgáltatást finanszírozza. Az elkövetkező időszakban ki kell alakítani az egyensúlyt a dokumentumgyűjtés és a szolgáltatások között, el kell végezni a feladatmegosztást, szükség lesz továbbá az OSZK gyors és pontos bibliográfiai tájékoztatására, valamint arra, hogy a KELLO rendelkezésre bocsássa a kereskedelmi lelőhelyjegyzéket. Az ezt követő vitában hangot kapott, hogy a számba jövő „tagkönyvtárak” között még óriási színvonalbeli különbségek vannak, kevés a rendszerben a dokumentum, elengedhetetlen a könyvtárközi kölcsönzés tartalmi elemzése és meg kell teremteni a kurrens dokumentumtermés elérhetőségét.

Ezután a tagozat foglalkozott az Országos Könyvtári Kuratórium és a Könyvtári Intézet kérdésével, a nyilvános könyvtárak jegyzékének vezetésével, s végül a nemzetiségi könyvtárügy problémáit vitatta meg. Ennek kapcsán kiderült, hogy a rendelkezésre álló adatok nem pontosak, ezért rendkívül fontos, hogy minden megyében elkészüljön egy korrekt nyilvántartás.

Az ülésen a tagok kialakították együttes álláspontjukat a felmerült kérdésekről, és javaslataikat eljuttatják a minisztériumhoz, illetve az IKSZ képviselő-testületéhez.

Május 26-án az OSZK VI. emeleti előadótermében tartotta közgyűlését az IKSZ. Dr. Domsa Károlyné levezető elnök üdvözölte a résztvevőket és megnyitotta az ülést. Az elmúlt években kialakult hagyományhoz híven ezúttal is előadások gazdagították a programot. Eckhard Jaedtke, az Európai Unió Bizottsága Képviselőtanácsosa beszélt elsőként az unió kulturális politikájáról, amiről megállapította, hogy mint deklarált politika valójában nem is létezik, ehelyett a programokban jut kifejezésre. A lényege pedig az, hogy minden tagországot arra ösztönöznek, tartsa meg önálló arculatát, őrizze meg kultúráját, hagyományait, mert csak így maradhat meg az egyesült Európa kulturális gazdagsága,

sokszínűsége. Példaként megemlítette a Német Szövetségi Köztársaságot, ahol minden szövetségi államnak önálló kulturális minisztériuma van, amelyek fölött nem is létezik egy közös, szövetségi minisztérium. Nem kell tehát amiatt aggódnunk, hogy a csatlakozás után elveszítethetnénk kulturális örökségünket. Az egyes programok éppen a tagállamok kultúrájának virágzását kívánják elősegíteni. Ezután ismertette a bizottság magyarországi munkáját, majd felhívta a figyelmet arra, hogy milyen fontos szerepük van a könyvtáraknak és a könyvtárosoknak az unióval kapcsolatos információk terjesztésében és ezzel a csatlakozás előkészítésében. Magyarországon – mint mondta – már 8 helyen működik az unió információit szolgáltató dokumentációs központ, többségük könyvtárakban. Az uniós információk anyagok emellett a bizottság székhelyén (1016 Bp., Bérc u. 23.) is ingyenesen hozzáférhetők.

Dr. Skaliczki Judit, az MKM Könyvtári Osztályának vezetője ezután a magyar könyvtárügy és az uniós csatlakozás összefüggéseiről beszélt. Az országos könyvtári információs hálózat fejlesztési koncepciójában megfogalmazott stratégiai kulcsterületek és az Európai Unió dokumentumaiban megjelenő könyvtárpolitikai irányelvek összhangban vannak egymással. A céljainkat világosan megjelöltük, de sok tennivaló vár még ránk, mondta. A könyvtári osztály egy pályázati iroda működtetésével kívánja segíteni a könyvtárakat abban, hogy naprakész információkhoz juthassanak a nagy európai projektekről, a pályázati lehetőségekről. Az iroda szolgáltatásai kétirányúak lesznek: szűrsugározza, ugyanakkor pedig gyűjti is az információkat. (Dr. Skaliczki Judit előadásának szövege olvasható a Könyvtári Levelező/lap 1998/6. számában.)

Zalainé dr. Kovács Éva, az IKSZ elnöke a meghívóval együtt elküldött beszámolóhoz főzött kiegészítésében megköszönte a tagság aktivitását és további munkára buzdított, mert a könyvtárügy jövője szempontjából különösen jelentős szabályozásokról kell a közeljövőben véleményt mondani.

Mender Ibolya a Könyvtári Levelező/lap érdekében végzett munkájáról tájékoztatta a jelenlevőket. Mint mondta, az elmúlt néhány hónapban sikerült a lap előfizetőinek és szponzorainak táborát megnövelni, s a hirdetőik körében is érdeklődésre talált. Folytatni kívánja az eddigi munkát, mert úgy látja, mindhárom területen lehet még előrelépni. A levezető elnök megköszönte Mender Ibolya odaadó és igen eredményes tevékenységét.

Ramháb Mária, aki a szövetséget a törvény-előkészítés munkájában és a kísérő rendeletek meghozatalánál is képviselte, felhívta a kollégák figyelmét arra, hogy nagyon sok megbeszélni, egyeztetni való van még hátra ahhoz, hogy a könyvtári rendszer valóban úgy működhessen, ahogyan az a törvény szelleméből következik. Meg kell tanulnia minden könyvtárosnak, hogy a rendszer érdekeit, a szolgáltatásokat tekintse a legfontosabbnak. Aláhúzta annak a jelentőségét, hogy a törvényben megjelent pénzügyi forrásokkal összehangoltan jelenjenek meg a pályázati kiírások, amelyek alapján a pénzforrások másik csoportja a könyvtárakhoz kerül.

Ezután beszélt a Nemzeti Kulturális Alaphoz beérkezett, megdöbbentő mennyiségű pályázatról. Megkérte a kollégákat, hogy tegyenek eleget a kollégium vezetője kérésének, aki javaslatokat vár az 1999. évi kiírásokhoz.

Végül a háromelemű bértáblára vonatkozó indítvány kapcsán emlékeztetett mindenkit arra, hogy a szövetség huzamosabb ideje foglalkozik már a könyvtári munka minőségének kérdéskörével, s ez nagy segítségünkre lehet, ha az új bérrendszert valóban bevezetik, mert annak egyik eleme éppen a minőségi munka díjazása.

Poprády Géza köszöntötte a közgyűlés résztvevőit az OSZK és az MKE nevében és további jó munkát kívánt, majd Cserey Lászlóné dr. kérte a szövetség vezetését, hogy tovább folytassák a megkezdett utat, tartsák meg azt a rugalmasságot, aminek eredményeként a szövetség mindig egy kicsit előre tudott nézni és foglalkozott a szorosan vett könyvtári szakmán kívüli dolgokkal is (minőségelemzés, munkajogi kérdések stb.).

Engel Tibor a KKDSZ üdvözlését adta át az egybegyűlteknél az időközben távozni kényszerült Vadász János nevében is, és ismertette a háromelemű bértábla koncepcióját.

A hozzászólásokat követően a közgyűlés az előterjesztett beszámolót egyhangúlag elfogadta.

Varga Zsuzsa, a Gazdálkodási Bizottság elnöke egészítette ki ezután a pénzügyi beszámolót azzal, hogy két támogatásról már konkrétan is beszámolhat: az NKA 1,3 millió forinttal támogatja a Könyvtári Levelező/lap kiadását, az MKM pedig 1,9 millió forintos támogatást nyújt a szövetség működéséhez.

A közgyűlés a beszámolót és a költségvetési tervet elfogadta.

A Gazdálkodási Bizottság elnöke ezután a közgyűlés elé terjesztette az inflációt követő tagdíjemelésre vonatkozó, egyeztetett javaslatot, amit a közgyűlés három tartózkodás mellett elfogadott. Eszerint az 1998. évi tagdíjak a következőképpen alakulnak:

Országos hatókörű intézmények:	11 000,- Ft
Területi hatókörű intézmények:	8 000,- Ft
Helyi hatókörű intézmények:	5 500,- Ft

A levezető elnök ezután megindokolta a közgyűlés előtt szétosztott alapszabály-módosítási javaslatot. A közhasznú szervezetekről szóló, nemrég megjelent törvény különféle kedvezményeket biztosít a közhasznúként nyilvántartott szervezeteknek, amelyekről kár volna lemondanunk. A megjelentek a javaslatot támogatták, s a közgyűlés a módosítást egy tartózkodás mellett elfogadta, majd az elnök a közgyűlést berekesztette.

A Magyar Kulturális Szövetség elnöksége május 21-én tartotta soros ülését. Összefoglaló hangzott el a médiakuratóriumok választásáról, a szövetség és a tagszervezetek képviseléről, és részletes beszámoló a Hungária TV Közalapítvány kuratóriumának munkájáról. Az elnökség megszavazta a közhasznú szervezetként történő bejelentkezést. A kulturális területen is egyre nagyobb jelentősége van a minőségbiztosításnak, ezért merült fel a referenciahelyek létesítésének gondolata. Könyvtári területen ez a kecskeméti Katona József Könyvtár lehet, ahol jelenleg is folyik egy minőségfejlesztési projekt.

Az EOQ MNB (az Európai Minőségügyi Szervezet Magyar Nemzeti Bizottsága) május 21-én tartotta küldöttközgyűlését. A közgyűlés elfogadta az elmúlt évben végzett munkáról szóló jelentést. A jelentés külön méltatta az Európai Minőségi Hét Magyarországon 1997 rendezvénysorozatát és az egyes szakközvetítők munkáját. A minőség kérdése az Európa-hoz való csatlakozás szempontjából egyre nagyobb jelentőséget kap mind az ipar, mind a szolgáltatások területén. Ennek jegyében kerül megrendezésre a XVIII. Országos Minőségügyi Konferencia is, május 28-án.

A küldöttközgyűlés megszavazta az alapító okirat módosítását a közhasznú szervezetté válás érdekében.

Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz

Lezárva: 1998. május 26.

78. szám

Megjelenik: általában 30 nap alatt. A szervezeteknek és a központi testületi tagoknak kiküldjük: a megjelenés után három napon belül.

Személyi hírek

Elhunyt Dr. Fülöp Géza – Az MKE elnöksége megrendülten tudatja, hogy Dr. Fülöp Géza, nyugalmazott tanszékvezető egyetemi tanár, az elnökség tagja röviddel 70. születésnapja után május közepén elhunyt. Az ELTE és az MKE saját halottjának tekinti. Emlékét kegyelettel megőrizzük.

Vándorgyűlési hírek – A salgótarjáni szervezőknél eddig jóval több mint négyszázan regisztráltatták magukat. Május végén van a programfüzet lapzártája; a négy meghirdetett tematikus szekcióülés mellett közös összejövetelt szervez a Társadalomtudományi és a Bibliográfiai Szekció, valamint a Gyermekkönyvtáros Szekció és a Könyvtárostanárok Egyesülete. A vándorgyűlés színhelyén, azzal egyidőben lesz a MOKSZ kihelyezett ülése.

Vándorgyűlési könyvkiállítás – A British Council jóvoltából a legújabb angol könyvtár- és tájékoztatástudományi szakkönyvek kiállítására is sor kerül. A Könyvtártudományi Szakkönyvtár témajavaslatokat adott a gyakorlatot és az oktatást segítő művek kiválasztásához.

Vándorgyűlési támogatás – Az egyesület pályázatot nyújtott be az NKA-nál a nyugdíjas könyvtárosok és nappali tagozaton tanuló egyetemi és főiskolai hallgatók részvételének támogatására. Idén azt a megoldást választottuk, hogy – amennyiben a kért támogatást elnyerjük – a részvételi díjat és a baráti találkozó költségeit fedezzük kollégáink számára, mégpedig úgy, hogy a jelentkezőknek a salgótarjáni szervezők által kiküldött számlán ezek a tételek nem is jelennek meg.

Tisztújítás – Az MKE elnöksége 1998. február 25-én, az MKE tanácsa pedig március 18-án tartott ülésén tárgyalta meg az 1998-ban esedékes egyesületi és szervezeti tisztújítás kérdéseit és fogadta el a választási bizottság összetételét. A bizottság alakuló ülésén Kéglí Ferenc személyében megválasztotta elnökét.

Az elnökség és a tanács javasolja, hogy a szervezetek – amennyiben 1998-ban esedékes náluk a négy évenkénti tisztújítás – a vezetőségválasztó taggyűlést legkésőbb 1998. október 15-ig tartsák meg, hogy így még a küldöttközgyűlés előtt

megalakulhasson az MKE új tanácsa. A szervezetek maguk készítik elő a saját jelöltlistájukat.

A küldöttközgyűlésre előreláthatólag *1998. novemberének második felében* kerül sor. Az elnökre, az elnökség további tagjaira, az ellenőrző bizottság elnökére, illetve tagjaira kell majd a szervezetek küldötteinek és a testületi tagok képviselőinek érdemes személyeket jelölniük. A jelenlegi elnökségből és az ellenőrző bizottságból nyolcan már nem tölthetik be ismét jelenlegi posztjukat Tájékoztatásul a két vezető testület jelenlegi összetétele: *dőlt betűvel* azok neve, akik eddigi funkciójukban nem jelölhetők, de bármely más poszton vállalhatnak feladatot. Vajda Erik (elnök); az elnökség tagjai: Gellér Ferencné (a tanács elnökeként), Horváth Tibor, Kocsis István, *Ottovay László, Papp István, Poprády Géza, Tuba László*; az ellenőrző bizottság elnöke: *Tóth Gyula*; tagjai: *Domokos Miklósné, Elekes Eduárdné, Lécesné Mesterházy Márta, Román Lászlóné*; az elnökség póttagjai: *Nagy Attila, Varga Róbert*; az ellenőrző bizottság póttagja: Gerő Zsoltné.

A választási bizottság összetétele (a nevek után az általuk patronált szervezetek): Kégli Ferenc elnök, OSZK 1827 Budapest, 224-3769, Fejér, Pest; Bibliográfiai, Helytörténeti; Bánhegyi Zsolt, MTA Könyvtára, 1382-344/440, Társadalomtudományi, Olvasószolgálati, Zenei; Gyergyádesz Lászlóné, Katona József Megyei Könyvtár, Kecskemét, (76) 412-730, Bács-Kiskun; Gyermekkönyvtáros, Közkönyvtári; Gyórfi Csabáné, Pécsi Városi Könyvtár, (72)310-508, Nagykanizsa, Pécs-Baranya, Somogy, Tolna, Zala; Kalmárné Morcsányi Rozália, Kőrösi Csoma Általános Iskola, Szolnok, (56)422-702, Heves, Szolnok; Könyvtáros-tanárok; Mader Béláné, JATE Könyvtár, Szeged, (62)454-031, Békés, Csongrád; Maurer Péter, OMIKK, 138-2300, Nógrád; Elektronikus, Mezőgazdasági, Műszaki; Szabó Imréné, Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár, Győr, (96)319-997, Kiskalföldi, Komárom, Vas, Veszprém; Varga Józsefné, Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár, Nyíregyháza, (42)411-803, Borsod, Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár, Zemplén.

A jelölési eljárás két fordulójában egy-egy jelölőlapon teheti meg javaslatát minden egyéni és testületi tag, valamint a szervezetek. Az első forduló jelölőlapjainak visszaküldési határideje *1998. június 10.*, a választási bizottság elnökének címezve.

Az eredményeket a bizottság *június 20-ig* összesíti, majd *július 15-ig* megkérdezi a jelölést kapott kollégákat, részt kívánnak-e venni a további folyamatban. A bizottság *július 30-ig* küldi ki a szervezeteknek és a testületi tagoknak az első forduló eredménylistáját és a második forduló jelölőlapjait, amelyek visszaküldési határideje: *szeptember 30.* A két forduló jelöléseinek összeszámlálása *október 5-ig* történik meg. A legalább száz jelölést szerzett jelöltektől a bizottság *október 15-i* határidővel bekéri rövid programnyilatkozatukat. A végleges jelöltlistát *október 28-ig* kapják kézhez a szervezetek és a testületi tagok.

Elnökségi hírek

Elnökségi ülés, 1998. május 6. – Az elnökség a napirend előtt meghallgatta Kégli Ferenc rövid beszámolóját a tisztújítás előkészületeiről. A napirend első pontjaként áttekintette a vándorgyűlés előkészületeit, majd döntött a szakmai programok támogatására kiírt pályázatokról (ezekről a hírlevélben egyebütt

részletesen beszámolunk). Az elnökség összeállította kitüntetési javaslatait a Szinyeyi-díjra, a Népművelésért díjra és az MKE-émlékéremre. Végül úgy döntött, hogy a személyi jövedelemadó 1%-ából az egyesületnek juttatott mintegy 125 eFt-on felül 100 eFt-tal támogatja a továbbtanuló könyvtárosokat a Magyar Könyvtárügyért Alapítvány közvetítésével.

Mi történt a szervezetekben?

Bács-Kiskun megyei Szervezet – Május 21-én taggyűlést és szakmai programot tartottak a Katona József Könyvtárban. A könyvtári törvényt követő jogszabályokról Ramháb Mária adott tájékoztatást. A délutáni programban Kerényi Ferenc irodalomtörténész számolt be Petőfi Sándor összes költeményei c. kötet kritikai kiadásának (Akadémiai K.) munkálatairól és a kötetnek nemzeti kulturális örökségünkben betöltött helyéről, értékéről.

Bibliográfiai Szekció – A nagy szekciók példáját követve elhatározták, hogy körlevélben értesítik a BSZ tagjait programjaikról, híreikről.

Helyismereti Könyvtárosok Szervezete – Március 21. és 26. között londoni tanulmányúton vett részt a HKSZ tíz tagja, többek között az egyesület támogatásával. A tanulmányútról részletes beszámolót küldött Gáncsné Nagy Erzsébet (Győr), amely az érdeklődők rendelkezésére áll. Itt csak azt emeljük ki, hogy az angol Library Association helyismereti csoportja (LSG) Gáncsnét és Mándli Gyulát tiszteletbeli örökös tagjának választotta a két szervezet közötti együttműködésért végzett munkájuk elismeréseként.

Kisalföldi Könyvtárosok és Könyvtárak Egyesülete (KKKE) – Március és április folyamán háromszor egynapos kommunikációs tréninget szerveztek tagjaik számára. Szabó Judit tudósította a hírlevelet a foglalkozások tematikájáról és fogadtatásáról. A tematika a következő volt: a kommunikációs tréning alapjai, szituációs csoportjátékok: a megfigyelés és a koncentráció szerepe az információátvitelben és -közlésben, a kommunikációban részt vevők motivációja, reakciói, önismereti módszerek, tárgyalás megtervezése, konfliktusmegoldások vizsgálata. Tanulságos, érdekes és jó légkörű foglalkozásokra került sor.

Könyvtárostanárok Egyesülete – 1998. május 12-én egész napos országos konferenciát tartottak a könyvtárostanárok szakmai irányítói (iskolai könyvtári szaktanácsadók és szakértők) számára más intézményekkel (FPI, OKSZI, OPKM) együttműködve. A rendezvény főbb témái: a szaktanácsadói és szakértői szerep tartalma és kompetenciái, várható jogszabályok, az érvényben lévő jogszabályok értelmezése, tartós tankönyvek és az iskolai könyvtár, szakmai állásfoglalás előkészítése.

Olvasószolgálati Szekció – Április 24-én a Nemzetközi Könyvfesztiválon rendeztek továbbképzést Könyvkiadás – könyvellátás címmel. Vajda Erik az Országos Dokumentumellátási Rendszer, Győri Erzsébet Az Új Könyvek szerkesztési gondjai a kiadók, a könyvtárak és a terjesztők oldaláról, Maróti Istvánné A Könyvtárellátó és a kiadók kapcsolata a könyvtárellátás szemszögéből címmel tartott előadást. Az előadásokat követően referátumok hangzottak el a kiadók tevékenységéről, majd sor kerülhetett a kérdések és vélemények felvetésére is.

Pest Megyei Szervezet – Május 6-án szakmai tanácskozást tartottak a monori városi könyvtárban. Vendégük volt Gáspár Máttyás, a Magyar Teleház Szövet-

ség elnöke és Dr. Egey Tibor, a Pest Megyei Levéltár igazgatója. Ezután meglepetés várta a résztvevőket (ennek mibenlétéről sajnos nincs tudomásunk...).

Társadalomtudományi Szekció – Április 27-én a Külkereskedelmi Főiskola új központi könyvtárába szerveztek látogatást. Április 29-ére a FSZEK Szociológiai Dokumentációs Osztálya hívta meg az érdeklődőket nemrég megjelent szociológiai adatbázisainak bemutatására.

Pénzügyek

Szakmai programok támogatása – Az MKE elnöksége 1998. május 6-i ülésén döntött a benyújtott pályázatokról; összesen 1.700.000 forintot osztott szét, plusz 400.000 forintot kapott a Nógrád megyei Szervezet a vándorgyűlés megrendezésére. Az összegek átutalására a közeli hetekben kerül sor, amikor a Művelődési és Közoktatási Minisztériumtól és az Országgyűléstől beérkezik számlánkra a társadalmi szervezetek pályázatán elnyert összeg. Az elszámolás határideje 1999. február 15. Bács-Kiskun megyei Szervezet: 35 eFt; Békés megyei Szervezet: 80 eFt; Borsod megyei Szervezet: 40 eFt; Csongrád megyei Könyvtárosok Egyesülete: 130 eFt; Fejér megyei Szervezet: 80 eFt; Hajdú-Bihar megyei Szervezet: 60 eFt; Heves megyei Szervezet (nem pályázott); Jász-N.-Szolnok megyei Szervezet (nem pályázott); Kisalföldi Könyvtárosok és Könyvtárak Egyesülete 115 eFt (a Vas megyei Szervezettel közös pályázatra) plusz 50 eFt; Komárom-Esztergom megyei Szervezet (nem pályázott); Nagykanizsai Szervezet (nem pályázott); Nógrád megyei Szervezet 400 eFt; Pécsi és Baranyai Szervezet: 70 eFt; Pest megyei Szervezet: 70 eFt; Somogy megyei Szervezet: 80 eFt; Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Szervezet: 130 eFt; Tolna megyei Szervezet (nem pályázott); Vas megyei Szervezet: lásd a Kisalföldi KKE-nél, plusz 60 eFt; Veszprém megyei Szervezet: 30 eFt; Zala megyei Szervezet: 50 eFt; Zempléni Könyvtárosok Szervezete: 40 eFt; Bibliográfiai Szekció: 60 eFt; Elektronikus Könyvtár Szekció: 40 eFt; Gyermekkönyvtáros Szekció: 130 eFt; Helyismereti Könyvtárosok Szervezete: 130 eFt; Könyvtárostanárok Egyesülete: 130 eFt; Közkönyvtári Egylet (nem pályázott); Mezőgazdasági Szekció: 40 eFt; Műszaki Könyvtáros Szekció (nem pályázott); Olvasószolgálati Szekció: 50 eFt; Társadalomtudományi Szekció (nem pályázott); Zenei Könyvtáros Szervezet (nem pályázott).

Képzési támogatás – Az MKE elnöksége 1998. május 6-i ülésén úgy döntött, hogy a személyi jövedelemadó 1%-ából az egyesületnek juttatott mintegy 125 eFt-on felül 100 eFt-tal támogatja a továbbtanuló könyvtárosokat a Magyar Könyvtárügyért Alapítvány közvetítésével. Értesítéseink szerint az alapítvány mindenki kérésének eleget tud tenni (több mint ötvenen adtak be kérelmet), aki a formai követelményeknek eleget tett.

Lezajlott rendezvények

OSI-konferencia – Május 10-től 13-ig Budapesten került sor az Open Society Institute szervezésében a The 21st century information society – The role of library associations c. konferenciára a CEU konferenciaközpontjában. A konferencia első délutánján a könyvtárosegyesületek, köztük az MKE is, poszterkiállításon mutathatták be szerteágazó tevékenységüket. A konferencia plenáris és szekció-

ülései a könyvtárosegyesületek szervezeti és vezetési kérdéseivel, a továbbképzés problémáival, az együttműködés különböző aspektusaival és a könyvtári törvényhozással foglalkoztak. A közel 200 fős hallgatóság főként a közép- és kelet-európai országokból érkezett. Az előadók és a szekcióülések levezető elnökei között sok magyar kolléga szerepelt sikerrel. (A konferenciái kötet a szervezők ígérete szerint hamarosan megjelenik.) Reméljük, hogy a konferenciáról a szaksajtóban is olvashatunk majd, legalább az ajánlásokat érdemes lenne mielőbb közreadni!

Újabb francia–német szeminárium – Május 18-án délelőtt került sor nagy érdeklődés mellett a Francia Intézet és a Goethe Intézet szervezésében a Könyvtár és elektronikus környezet című kerekasztal-konferenciára, amelyet délután a két intézetben az illető nyelvterületek gyarapító könyvtárosai számára szervezett műhelymunka követt.

Szentmihályi János-emlékülés – Május 19-én a Bibliográfiai Szekció, az OSZK és az ELTE Könyvtártudományi és Informatikai Intézete szervezésében tanítványai és tisztelői emlékeztek meg a Széchényi Könyvtárban Szentmihályi Jánosról, idézték fel pályáját és tudományos munkásságát.

Nemzetközi kapcsolatok

Lengyel kollégák látogatása – Április közepén egy busznyi lengyel könyvtáros (a lengyel könyvtárostanárok egyesületének tagjai) tett látogatást az OSZK-ban, az Országgyűlési Könyvtárban, a Veres Pálné Gimnázium könyvtárában, az V. kerületi Pedagógiai Szolgáltató Központban, az OPKM-ben és a visegrádi könyvtárban. Köszönjük mindazok közreműködését, akik segítettek programjuk megszervezésében!

Gombocz ösztöndíj 1999–2000 – A szervezeteknek valamint a központi testületi tagoknak megküldtük és a Katalisten is közzétettük a felhívást. A jelentkezés feltételei a szokásosak (reméljük az érdeklődők az említett forrásokból már értesültek!): felsőfokú könyvtárszakos vagy más egyetemi végzettség; munkahelyi vagy egyéb szakmai ajánlás; nyelvvizsgálóval igazolt angolnyelv-tudás. A pályázatokat a Magyar Könyvtárosok Egyesületének 1998. május 31-ig kell beküldeni az MKE, 1054 Budapest, Hold u. 6. címre a következő összeállításban: 1) a végzettséget és nyelvtudást igazoló okmányok másolata, 2) szakmai önéletrajz (röviden angol nyelven is), 3) munkahelyi vagy egyéb szakmai ajánlás, 4) a saját kutatási téma megjelölése és választásának indoklása, 5) a majdani tanulmányok és kutatás várható hasznosítása a magyar könyvtárügyben, 6) nyilatkozat az utazási költség vállalásáról. Az MKE elnöksége által kijelölt bizottság várhatóan a június 8-i héten választja ki személyes beszélgetés útján az ösztöndíj elnyerésére érdemes kollégát.

Magyar–brit kutatási együttműködés – A Magyar Ösztöndíj Bizottság és a British Council pályázatot írt ki az 1999–2002-es időszakra a felsőoktatásban, kutatásban és a kulturális területen dolgozó brit és magyar intézmények együttműködését elősegítendő. A benyújtási határidő: 1998. szeptember 30. Nyomtatványok és bővebb információ: Magyar Ildikó, British Council, 1068 Bp. Benczúr u. 26. Tel.: 351-7591, fax: 342-5728, e-mail: imagary@britcoun.hu.

Európa Tanács – Az ET Elektronikus publikálás, könyvek és archívumok elnevezésű projektjének egyik kiemelt témája 1998-ban az európai könyvtári törvényhozás és három jelentős rendezvény is kapcsolódik hozzá. A kérdéssel foglal-

kozott a májusi budapesti OSI-konferencia (The 21st century information society – The role of library associations) egyik munkacsoportja. 1998 októberében Rigában lesz egy konferencia a könyvtárak cenzúrával kapcsolatos gyakorlatáról, a cenzúra elleni küzdelemről és az új technológiák kérdéseiről (ld. a rendezvény-naptárban). Végül előreláthatólag 1998. november 23-tól 25-ig Strasbourghban kerül sor egy szemináriumra Libraries and democracy: the responsibilities of the state, local authorities and professionals címmel, amelyen a könyvtári törvényekre vonatkozó ajánlások megvitatására is sor kerül. Az OSI-konferencián az ET képviselője, Giuseppe Vitiello kérdőíves felmérést végzett a könyvtári törvények helyzetéről a közép-kelet-európai országokban.

Előzetes rendezvénynapár:

Magyarországon:

- 1998. július 15–17. Az egyházi gyűjtemények szerepe a helytörténeti kutatásban, a Helyismereti Könyvtárosok V. Országos Tanácskozása, Kiskunhalas–Kalocsa
- 1988. július 30–augusztus 1. Az MKE 30. vándorgyűlése A könyvtárak együttműködése az információs társadalom kiszolgálásában, Salgótarján
- 1998. augusztus 30–szeptember 4. INTAMEL-közgyűlés és konferencia, Budapest
- 1998. október 5–7. Közkönyvtár az ezredfordulón. Magyar–norvég szeminárium, Budapest

Külföldön:

- 1998. június 1–7. IATUL Annual Conference, Pretoria, Dél-Afrika
- 1998. június 6–14. Crimea 98 – Libraries and associations in a transient world: new technologies and new forms of cooperation, Sudak, Ukrajna
- 1998. június 22–27. EAHIL, Sixth European Conference of Medical and Health Libraries, Utrecht, Hollandia
- 1998. június 25–július 2. American Library Association Annual Conference: Global reach, local touch, Washington D.C., USA
- 1998. augusztus 13–15. ISIC (Information Seeking in Context 98) konferencia, Sheffield, Nagy-Britannia
- 1998. augusztus 16–21. 64. IFLA-közgyűlés On crossroads of information and culture, Amsterdam, Hollandia
- 1998. október 11–17. 49. FID konferencia és kongresszus Towards the new information society of tomorrow: innovations, challenges and impact, Jaipur–New Delhi, India
- 1998. október 29–30. The Architecture of Knowledge, two-day British Library–British Council colloquium, London
- 1998. október 15–17. International Conference Censorship, Democracy and Libraries, Riga, Lettország
- 1999. január 25–27. 7th International BOBCATSSS Symposium Learning society – learning organisation – lifelong learning, Bratislava, Szlovákia
- 1999. május 23–26. CoLIS 3, Third International Conference on Conceptions of Library and Information Science: Digital libraries: interdisciplinary concepts, challenges and opportunities, Dubrovnik, Horvátország
- 1999. augusztus 19–28. 65. IFLA-közgyűlés, Bangkok, Thaiföld

Állást keres:

Főiskolai végzettséggel, passzív német nyelvismerettel bármilyen munkakörben főállásban elhelyezkedne Tóth Eszter, lakástelefonja: 209-7225. – Középfokú könyvtárosi végzettséggel, francia (és minimális angol) nyelvismerettel, alapfokú számítógépes tanfolyammal főállásban sürgősen olvasószolgálati, kölcsönzési vagy egyéb munkát vállalna Honti Miklósné, lakástelefonja: 321-7418. – Főiskolát végzett magyar szakos tanár, aki angol–oroszl nyelvtudással, Word és Excel programok ismeretével rendelkezik, egy műszakos állást keres olvasószolgálatban, feldolgozó munkakörben vagy kölcsönzésben.

Állást kfnál:

Hosszú távon, közalkalmazotti státusszal feldolgozó könyvtáros keres heti 20 órában orvosi könyvtár. Érdeklődni a 344-2289-es telefonon a könyvtárvezetőnél lehet. – Könyvtári adatfeldolgozással foglalkozó kft. keres feldolgozó és számítógépes gyakorlattal rendelkező és pályakezdő könyvtárosokat főállásban vagy szerződéssel is. Idegennyelv-tudás előny. Jelentkezni lehet: Linea Directa Kft. 1107 Budapest, Mázsa tér 2–6. Tel.: 260-5369 vagy 261-7862/1137 mellék. – A Budapesti Közgazdaság-tudományi Egyetem Könyvtára olvasószolgálati munkakörbe két műszakos munkarendben fiatal, érettségizett munkatársat keres. Bérezés a KJT szerint. Az angol nyelv ismerete előnyt jelent. Katona Júlia, tel.: 217-6827. – Az OSZK Fejlesztési Osztályára keres könyvtáros-informatikus végzettségű, számítógépes és WWW alkalmazásban szakértő, gyakorlott munkatársat. Angol nyelvtudás szükséges. Fizetés a közalkalmazotti bértáblázat szerint. Jelentkezés Szűcs Jenőné osztályvezetőnél, tel.: 224-3738, 224-3728, e-mail: peti@oszk.hu.

*

Szerkeszti: Hegyközi Iлона

Cím: MKE titkárság, 1054 Budapest, Hold u. 6. Tel./fax: 311-8634

E-posta: MKE@MAIL.C3.HU vagy H11200MKE@ELLA.HU

Bagolyvár.

